

AȘEZAREA DACO-ROMÂNĂ DE LA GRĂDINARI-„SĂLIȘTE“ (jud. Caraș-Severin)

Comuna Grădinari este situată în zona de contact dintre cîmpia joasă a riului Caraș și ultimele terminații ale Munților Aninei și Dognecei, la 39 km sud-vest de municipiul Reșița. Punctul „Săliște“ marchează hotarul dintre Grădinari și satul aparținător Greoni, fiind amplasat pe malul stîng al Carașului, la cca 500 m sud de comună. În ultimii ani, întreg bazinul hidrografic al Carașului a fost supus unui amplu și complex proiect de hidroameliorații și îmbunătățiri funciare. Ca urmare, terasa inferioară a riului, între Grădinari și Vărădia, din care face parte și punctul „Săliște“ a fost salvată de pericolul repetatelor inundații, iar zona de luncă joasă, păpurișuri și smîrcuri a fost redată circuitului agricol. Stratul de humus este relativ subțire, la 0,25—0,35 m adîncime apare pămîntul galben lutos, avînd în compoziție nisip și mică, iar la 0,60 m apare pînză de apă freatică.

Primele cercetări arheologice au fost întreprinse între anii 1963—1964 în hotarul satului Greoni, în punctul „Hirboace“¹ situat la poalele Dealului Albului. Acesta constituie latura de sud a punctului „Săliște“, ambele puncte marcînd hotarul ce desparte comuna Grădinari de satul Greoni (fig. 1, 2). Începînd cu anul 1985, săpăturile arheologice au fost reluate, acestea avînd un caracter de salvare, ca urmare a proiectului mai sus menționat. Astfel, a fost investigată întreaga Vale a Carașului, între localitățile Ticvaniu Mare—Ticvaniu Mic—Agadici—Greoni—Grădinari—Vărădia—Vrani, localizîndu-se numeroase așezări, dateate, pe baza materialului ceramic, între sec. III—IV e.n.²

În cele ce urmează vom prezenta atît descoperirile efectuate între anii 1963—1974 — aducînd cuvenitele mulțumiri profesorului Octavian Răuț, directorul Muzeului Orășenesc Reșița din acea perioadă, care ne-a pus la dispoziție documentația grafică, cît și rezultatele cercetărilor întreprinse la „Săliște“ în perioada 1985—1986.

¹ Săpăturile au fost conduse de D. Protase, la acestea participînd și O. Răuț și Gh. Lazarovici; semnalarea descoperirilor în *SCIV*, XVI, 1965, 3, p. 599 și în *Dacia NS*, IX, 1965, p. 482—484.

² D. Țicu, în *Banatica*, IX, 1987, p. 323 și urm.; O. Bozu, G. El Susi, în *Banatica*, IX, 1987, p. 240—241.

În punctul „Hirboace“-Greoni, atît din literatura de specialitate³, cit și din documentația grafică primită, rezultă că au fost cercetate două locuințe, dintre care una săpată integral.

Locuința 1 — L_1 — (fig. 3/1), cu dimensiunile neprecizate, este situată la suprafață. Conturul acesteia a putut fi ușor delimitat, avînd ca reper pereții de chirpic prăbușiți peste materialul arheologic existent. Au fost surprinse doar laturile ce marchează colțul nord-estic al construcției. Materialul ceramic rezultat, în mare parte fragmentat, este din pastă cenușie fină. Peste depunerea de material arheologic au fost evidențiate urmele carbonizate ale unei birne de lemn, provenită, probabil, din acoperișul locuinței.

Locuința 2 — L_2 — (fig. 3/2), prezintă un plan patrulater, cu colțurile rotunjite, avînd dimensiunile de $2,80 \times 2,60$ m. Laturile sale delimitează o suprafață interioară de $7,2$ m². Locuința este de suprafață, cu partea locuită adîncită în pămînt, la $0,60$ m de nivelul antic de călcare.

Ambele construcții (L_1 și L_2) au fost executate din birne, din interiorul lor prelevîndu-se un bogat material ceramic fragmentar și întregibil (fig. 5), executat la roată, dintr-o pastă cenușie⁴, fină sau zgrunțuroasă. Sfirșitul locuirii a fost violent, prin incendiere, fapt relevat de stratul de arsură din locuințe și resturile birnelor carbonizate.

Locuința 3 — L_3 — (fig. 3/3), a fost cercetată parțial într-o secțiune de verificare, executată în vara anului 1976. Pe axa nord-sud locuința măsoară 5 m lungime, lățimea fiind doar de 2 m. Fără a-i putea aprecia dimensiunile exacte, locuința aparține tipului de suprafață, cu groapa ușor adîncită în pămînt. Pe lîngă ceramica cenușie fină, în totalitate fragmentară⁵, în colțul nord-estic s-a descoperit o monedă de bronz, datînd de la Gordianus III (238—244 e.n.).

Locuința 4 — L_4 — (fig. 3/4), orientată NEE-SVV, cu dimensiunile $3,60 \times 2,20$ m, are o formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite și închide o suprafață de $8,3$ m². Conturul ei a fost delimitat la $0,25$ m sub nivelul arabil actual. Groapa locuinței are pereții ușor oblici, fundul ei fiind la $0,80$ m și la $0,55$ m de la nivelul antic de călcare. În colțul de sud-vest, la $0,35$ m de la nivelul actual, a fost dezvelită o vatră, cu diametrul de un metru. Aceasta este construită din lut galben, pe un pat de pietricele de rîu, peste care s-a aplicat un strat de lipitură, fără urme de refacere, de culoare brun-cărămizie și consistentă dură (aproape vitrificat). În colțul opus, la $0,80$ m adîncime, pe fundul locuinței, s-a conturat o groapă menajeră. Complexul are diametrul de $0,60$ m și pereții drepecți, ce se adîncesc pînă la $1,10$ m de la suprafața solului.

Materialul arheologic rezultat din locuință cuprinde un bogat sortiment ceramic, constînd din vase întregi și fragmentare. Cu excepția unei căni de mici dimensiuni (fig. 6/4), din pastă fină cenușie, întregul in-

³ D. Popescu, în *SCIV*, XVI, 1965, 3, p. 599; R. Florescu, în *RevMuz*, 1, 1966, p. 89; Gh. Lazarovici, în *Energia*, nr. 244, Reșița, 7 iunie 1969; E. Chirilă, N. Gudea, în *Apulum*, X, 1972, p. 715; C. Preda, în *SCIVA*, XXVI, 1974, 4, p. 468; D. Protase, în *Daco-Romania*, 3, 1975—1976, p. 52; M. Rusu, în *Banatica*, IV, 1977, p. 203, M. Olaru, în *StComC*, II, 1977, p. 502; M. Comsa, în *Pontica*, X, 1977, p. 231; E. Iaroslavschi, Gh. Lazarovici, în *ActaMN*, XVI, 1979, p. 452.

⁴ E. Iaroslavschi, Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 452; R. Florescu, *op. cit.*, p. 89.

⁵ Materialul ceramic rezultat din sondajul efectuat în anul 1976 (cu excepția monedei de la Gordian III), nu a mai putut fi identificat în depozitul MJIR.

ventar este alcătuit din ceramică semifină și fină de culoare roșie-cărămizie. Predomină două tipuri de vase: oala cu buza dreaptă, gîtul scurt și corpul alungit și cana cu toarta lipită de buza ușor evazată și corpul tronconic. Dimensiunile acestora, cu mici variații, oscilează în jurul valorilor de 22 cm înălțime, 16 cm diametrul maxim, 10 cm diametrul gurii și 8 cm diametrul fundului.

Locuința 5 — L₅ — (fig. 3/5) a fost surprinsă la 2,50 m sud de L₄ și are dimensiunile de 2,85×2,50 m. De formă patrulateră, cu colțurile rotunjite, delimitează o suprafață interioară de 7,1 m². Fundul ei se află la 0,90 m de suprafața solului și la 0,65 m de nivelul antic de călcare. În colțul de nord-est s-au păstrat urmele unei vetre construite din trei pietre alungite, cu suprafața dreaptă, dispuse în „U“. Materialul arheologic rezultat din golirea locuinței este mult mai sărac în comparație cu cel din L₄. Acesta constă din fragmente ceramice provenind de la vase lucrate la roată, din pastă fină și semifină, de culoare cenușie și roșie-cărămizie, cît și din fragmente de vase confecționate cu mîna, de culoare brun-negricioasă.

Locuința 6 — L₆ — (fig. 3/6) a fost dezvelită la 50 m vest de L₄ și L₅, avînd dimensiunile 7×4,25 m. Conturul ei a fost surprins la 0,25 m de nivelul actual, fundul complexului aflîndu-se la 0,40 m de nivelul arabil. Inventarul arheologic rezultat este relativ bogat, constînd din ceramică cenușie, din care au fost confecționate vase de provizii, oale, castroane, cu decor incizat, profilat sau lustruit. Au mai fost descoperite două lame de fier (provenind de la cuțite de mici dimensiuni), o verigă de fier, un amnar, o piesă de fier de formă trapezoidală, un fragment dintr-un ac de plumb, un fragment dintr-o verigă de bronz, o plăcuță din bronz, arcuită, cu capetele rotunjite și perforate, ornamentată cu puncte aplicate prin poansonare pe ax, trei fusaiole și o fibulă cu capul în „T“, de tipul „*Spiralfibeln mit dreieckige Kopfplatte, gegabelten Bügel und scherdenförmigen oder dachförmigen Fuss*“.

Între carourile 64—72 ale secțiunii S₁/1985, la 25 m nord de L₄, L₅, au fost cercetate trei cuptoare de ars ceramică. Conturul lor a apărut la numai 0,20 m sub solul actual, fiind dispuse în jurul unei singure gropi de lucru. Cuptoarele sînt de tipul celor cu perete median și o singură gură de foc. Corpul lor este ușor tronconic, cu platforma de susținere a vaselor (grătarul) circulară, exceptînd cuptorul nr. 2, care are o formă ovală alungită, cu aspect de potcoavă (fig. 4/1, 4—4).

Cuptorul nr. 1 s-a păstrat pînă la nivelul platformei de susținere a vaselor și măsoară pe ax 2,60 m. Vatra cuptorului (focarul) și a gurii de alimentare este alungită spre exterior față de corpul propriu-zis, aflîndu-se la 0,80 m de nivelul actual al solului și la 0,60 m față de nivelul antic de călcare. Focarul, de formă circulară, cu pereții ușor tronconici, este despărțit în două de un perete median realizat din pămînt cruțat. Perețele, de culoare cenușie-albăstruie, cu aspect vitrificat, măsoară în lungime 1,40 m, în lățime 0,20 m și în înălțime 0,60 m. Acesta separă focarul în două camere ce au lățimea de 0,60—0,70 m. Platforma de susținere a vaselor (grătarul) are o formă circulară, cu diametrul 1,50 m și grosimea de 0,15 m. De o parte și de alta a peretelui median sînt dispuse 26 orificii, cu diametrul între 8—15 cm, în șiruri de cîte trei. Prin acestea pătrunde aerul cald din focar. Întregul grătar se sprijină pe perețele median, făcînd totodată corp comun cu pereții cuptorului. În ca-

mera de ardere a vaselor nu s-a păstrat decât grătarul. Atît pereții cît și o parte din bolta camerei de ardere au fost distruse de lucrările agricole. Putem aprecia doar grosimea pereților camerei la nivelul grătarului, ca fiind de 8 cm. Gura de alimentare a cuptorului (gura de foc) este prelungită spre exterior față de corpul propriu-zis, avînd aspect de cotlon lung, cu următoarele dimensiuni: 1,10 m înălțime, 0,45 m lățime la baza vetrei. Deschiderea gurii de alimentare și combustibil (lemnne tăiate cu lungimea de maxim un metru) este de 40 cm, cu pereți groși de 8 cm. Trei pietre calcaroase erau dispuse în șir lîngă peretele vestic al gurii de alimentare.

Cuptorul nr. 2 (fig. 4/2) se află situat la 2,60—2,80 m de primul, fiind paralel cu acesta. De formă ovală cu aspect de potcoavă, are lungimea totală de 2,60 m. Corespunde aceleiași tip de cuptor de ars ceramică, cu perete median și o singură gură de foc. S-a păstrat doar pînă la nivelul grătarului, acesta fiind și el în mare parte prăbușit în interiorul camerelor de foc. Focarul, ca de altfel întregul corp al cuptorului, a fost săpat în pămîntul viu, avînd un perete median din pămînt cruțat, cu lungimea de 1,50 m, lățimea de 0,20 m și înălțimea de 0,75 m. Platforma de susținere a vaselor, cu dimensiuni similare celor ale camerei de ardere a vaselor, măsoară 1,60 m în lungime și 1,30 m în lățime. Pereții cuptorului, la nivelul grătarului, au o grosime de 10 cm. Camera de ardere este despărțită de gura de alimentare printr-un perete orizontal prevăzut cu un orificiu boltit, înalt de 0,50 m și lat la baza vetrei de 0,40 m, ce făcea legătura cu gura de alimentare. Aceasta are o formă aproape circulară, cu diametrul exterior de 1,23 m și pereți groși de 0,20 m. Orificiul de introducere a combustibilului are peretele vestic distrus și se află la 0,70 m de peretele boltit a cărui grosime era de 10 cm. Vatra gurii de foc este plasată la 0,75 m de la nivelul actual al solului.

Cuptorul nr. 3 (fig. 4/3), ca tip și formă este identic cu cuptorul nr. 1. Este situat la 2,20 m în fața cuptorului nr. 2, fiind deservit de aceeași groapă de lucru. Măsoară pe ax 2,70 m, din care grătarul 1,50 m, iar gura de alimentare 1,20 m. Vatra se află la 0,75 m față de nivelul actual. Un perete median, măsurînd în lungime 1,51 m, în lățime 0,20 m și în înălțime 0,65 m, împarte focarul în două camere de $1,22 \times 0,50$ m (0,60 m). Peretele median depășește cu 12 cm diametrul grătarului. Platforma de susținere a vaselor (grătarul are diametrul de 1,50 m, iar pereții cuptorului, la nivelul grătarului au grosimea de 10 cm. Ca și la cuptoarele nr. 1 și 2, camera de ardere a vaselor nu s-a păstrat, la aceasta contribuind și adîncimea relativ mică la care au fost construite. Grătarul (cu grosimea de 0,17 m) nu s-a conservat intact, lipsindu-i o porțiune de $0,90 \times 0,50$ m din fața gurii de foc. Suprafața sa are 11 perforații cu diametrul de 10—12 cm. Gura cuptorului are o lungime de 1,20 m, avînd aspectul unui trunchi de con, cu bolta parțial prăbușită peste vatra cuptorului. Orificiul de alimentare avea o deschidere de 0,40 m. Grosimea pereților gurii de alimentare este de 8 cm, înălțimea bolții fiind de 0,30 m la gură și 0,40 m în fața peretelui median.

În cazul acestei instalații întîlnim o situație cu totul inedită. Lipit de acesta se află focarul cu platforma și o porțiune foarte scurtă din gura de foc a altui cuptor (nr. 3/B). Acesta are o orientare est-vest și se păstrează pe o lungime de 1,60 m. Diametrul cuptorului, la nivelul grătarului, este de 1,40 m și prezintă 12 orificii cu contur neregulat. Focarul

dispune de un perete median ce susține platforma-grătar. Din gura de alimentare s-a păstrat doar o porțiune cu lungimea de 0,40 m, restul fiind suprapus de cotlonul și platforma de susținere a vaselor aparținând cuptorului nr. 3/A. Înălțimea cuptorului 3/B este identică cu cea a cuptorului 3/A. De pe ambele grătare au fost prelevate fragmente ceramice aparținând unor vase de culoare roșie-cărămizie și cenușie. Dat fiind contextul descoperirii, cât și tehnica de construcție a lor, putem avansa următoarea ipoteză. Cuptorul notat 3/B a funcționat o perioadă de timp, apoi, din cauza unui incident (sugerat de deformarea orificiilor grătarului), a fost abandonat, construindu-se în imediata sa apropiere un altul (nr. 3/A).

O altă explicație furnizată de faptul că cele trei instalații (1, 2, 3/A) au o groapă comună de lucru, au aceeași orientare și se află la același nivel, ar fi următoarea: s-a renunțat voit la cuptorul 3/B ce avea o altă orientare. În acest context, cuptorul 3/B este cel mai vechi.

Au fost săpate și dezafectate două gropi aparținând acestui complex de cuptoare. Așa cum menționam și în descrierea lor, una dintre ele o constituie groapa de lucru comună pentru cele trei instalații. De formă elipsoidală, măsoară în lungime 6,20 m iar în lățime 2,80 m—3 m. Se adâncește albiat cu scurte praguri, de la 0,75 m la nivelul la care se situează vatra cuptoarelor, în fața gurii lor de alimentare și pînă la 1,30 m de la nivelul arabil al solului. Stratigrafic, s-a putut constata că groapa a avut o umplere rapidă și uniformă, întreg conținutul ei fiind alcătuit din pământ negru în amestec cu fragmente ceramice. În groapă, la 0,40 m, a fost descoperită o monedă de bronz deteriorată, ce pare a fi emisă de Claudius II Goticul (268—270)⁶.

A doua groapă a fost săpată în spatele cuptoarelor nr. 1 și nr. 2, la o distanță de 0,80 m—1 m. De formă elipsoidală, cu un contur neregulat, groapa se adâncește albiat pînă la 0,80 m de la nivelul solului. În interiorul ei au fost descoperite numeroase oase (deteriorate de aciditatea solului), fragmente ceramice reprezentînd porțiuni din pereții unor vase, puternic torsionate și deformate în procesul arderii. Groapa a fost utilizată pentru depozitarea resturilor și rebuturilor ceramice provenite din procesul de producție.

Ceramica rezultată din locuințe și din zona cuptoarelor se grupează (după modul de confecționare) în ceramică lucrată la roată (95%) și ceramică lucrată cu mîna (5%). Pasta din care au fost confecționate și modelate vasele lucrate la roată este bine aleasă, fină, dar și zgrunțuroasă, de consistență dură. Ceramica lucrată cu mîna are pasta neglijent aleasă, cu nisip și pietricele în compoziție. Pereții vaselor sînt mai groși și ru-goși la pipăit. În funcție de modul de ardere al vaselor, culoarea variază și ea. În cazul arderii oxidante, culoarea materialului ceramic este roșie-cărămizie, pentru cea reducătoare aceasta devine cenușie sau cenușiu-negricioasă. Ceramica provenită din locuințe, cât și din gropile cuptoarelor, este predominant cenușie. În totalitatea ei, ceramica este de bună tradiție roman-provincială, predominînd castroanele de diverse mărimi, oalele, cămile și mai puțin ulcioarele. Repertoriul ornamental se compune, în general, din nervuri profilate, linii incizate, benzi vălurite sau în re-

⁶ Mulțumim și pe această cale colegului Ernest Oberländer-Târnoveanu pentru determinarea efectuată.

țea, fie incizate, fie lustruite. Pe ceramica lucrată cu mina, ornamentul predominant este brîul alveolat, dispus pe diametrul maxim al vasului (ornament caracteristic ceramicii de factură dacică) sau alveolarea buzei vasului.

Descrierea materialului arheologic provenit din locuințe și zona cup-toarelor.

LOCUINȚA 1: *cană* (fig. 11/1) din pastă fină de culoare cenușiu-deschis cu două toarte ușor supraînălțate deasupra buzei. Ornament fin incizat, în rețea, dispus imediat sub buza vasului. Fund inelar, cu diametrul (df) 6,5 cm. Diametrul gurii (dg) 11 cm, diametrul maxim (dm) 13,5 cm, înălțimea vasului (h) 13 cm; *vas de provizii* (fig. 7/1) de tip pene, cu buza dreaptă și cu fundul drept. Corpul pornește imediat de sub buza ce prezintă un ornament la bază, realizat din incizii scurte, fin aplicate. Vasul este modelat din pastă fină, roșie-cărămizie. Dimensiuni: dg=14 cm, dm=26 cm, df=10 cm, h=47 cm.

LOCUINȚA 2: *vas de provizii* (fig. 5/1), realizat din pastă fină de culoare cenușie închisă. De formă tronconică, avînd diametrul maxim sub buza trasă drept, îngustă și rotunjită. Gîtul foarte scurt este ornamentat cu patru caneluri. La 1 cm sub baza gîtului, vasul este decorat prin lustruire, într-un registru lat de 7 cm, ce cuprinde două dungi lustruite distanțate (4 cm). Un ornament dublu vălurit intersectează ultima dintre dungi. Dimensiunile vasului: dg=19 cm, dm=38 cm, df=13 cm, h=59 cm; *castron* (fig. 5/2), de dimensiuni mari, este realizat din pastă fină de culoare cenușie. Buza dreaptă, trasă ușor oblic spre interior; corpul vasului are pereți groși de 1,3 cm, cu diametrul maxim la numai 5 cm sub buză, unde este dispus și un ornament realizat din două nervuri profilate, apropiate una de alta. Dimensiuni: dg=39 cm, dm=40 cm, df=16 cm, h=23 cm.

LOCUINȚA 4: *oală* (fig. 6/4), fragment dintr-o buză evazată, rotunjită la capăt, din pastă roșie-cărămizie semifină; *oală-borcan* (fig. 6/5), fragment buză, dg=12,5 cm, din pastă fin roșie gălbuie; *oală-borcan* (fig. 6/6), fragment buză din pastă roșie-cărămizie fină, dg=10 cm; *oală* (fig. 7/2), fragment buză și o parte din corp cu pereți subțiri, din pastă semifină, de culoare cenușie, dg=14 cm; *oală* (fig. 7/3), fragment buză, pastă fină de culoare cenușie, dg=15,5 cm; *oală* (fig. 7/4), fragment dintr-o buză dreaptă, cu marginile rotunde, gît alungit oblic, din pastă fină, de culoare cenușie, dg=15 cm; *oală-borcan* (fig. 7/5), fragment de buză dreaptă, rotunjită la exterior cu un ornament aplicat sub buză, realizat dintr-o linie incizată, pastă fină de culoare cenușie, dg=17 cm; *cană* (fig. 6/2) din pastă semifină, roșie cărămizie. De formă bitronconică, are buza ușor evazată, rotunjită pe margini. Lipită de buză și de circumferința maximă, cana prezintă o foarte cu profil semirotund. Dimensiuni: dg=10 cm, dm=13 cm, df=5,5 cm, h=15 cm; *cană* (fig. 6/3). Identică în privința formei, tipului, pastei și culorii cu precedentă, diferind doar ca dimensiuni. Dg=10 cm, dm=17 cm, df=8 cm, h=21 cm; *căniță* (fig. 6/1), din pastă fină, de culoare cenușie, are o formă bitronconică, cu gît îngust, cu buza rotunjită, ușor evazată în exterior, fund drept detașat, toartă semirotundă lipită de buză, cu diametrul maxim al corpului. Ca ornament se

profilează o nervură. Dimensiuni: $dg=4$ cm, $dm=8$ cm, $df=3,5$ cm, $h=8$ cm.

LOCUINȚA 5: *oală?* (fig. 7/7), fragment buză, pastă fină cenușie, $dg=23$ cm; fragment din buza unui *vas de provizii* (fig. 7/8), din pastă fină, cenușie, cu buza dreaptă rotunjită exterior. Ornament lustruit, aplicat la 2 cm sub buză pe gîtul scurt al vasului, constînd dintr-o linie în zig-zag și alte două paralele, ușor incizate, $dg=20$ cm; *castron* (fig. 10/3), din pastă fină de culoare cenușie, fragment de buză rotunjită trasă în interior, înaltă de 2,5 cm, ornamentat cu două linii fin incizate, aplicate sub buză, $dg=19$ cm; *castron* (fig. 10/4), fragment buză din pastă fină cenușie, $dg=27$ cm; *castron* (fig. 10/5), fragment cu buza rotunjită exterior și interior, din pastă fină cenușie, cu ornament canelat, dispus la 7 mm sub buză, $dg=24$ cm; *castron* (fig. 10/6), fragment buză din pastă fină cenușie, dreaptă și rotunjită, pe gît, la 2 cm sub buză avînd un ornament realizat din trei nervuri profilate, corpul vasului ușor tronconic, $dg=30$ cm; *cană* (fig. 11/2), fragment din pastă fină cenușie, cu gît ușor înălțat și buza rotunjită. Este ornamentat cu trei nervuri profuzate, ce delimitează gîtul de restul corpului. $Dg=12$ cm; *cană* (fig. 11/3), fragment buză din pastă fină cenușie, cu gît scurt (3 cm), cu o nervură profilată, ce-l desparte de restul corpului, buza dreaptă rotunjită exterior, $dg=12$ cm; *vas de provizii* (fig. 12/1), fragment buză din pastă cenușie semifină, $dg=16$ cm; *vas de provizii* (fig. 12/2), fragment cu buza dreaptă rotunjită, fără gît, corpul vasului tras direct de sub buză, la 6 cm de aceasta, două nervuri ușor profilate. $Dg=22$ cm; *oală* (fig. 13/1), fragment dintr-o buză din pastă cu pietricele și nisip, cu bocul mare, culoare brun-negricioasă, lucrată cu mîna; buza evazată exterior este ornamentată cu impresiuni alveolare, $dg=17$ cm; *oală* (fig. 13/2), fragment buză lucrată cu mîna în aceeași tehnică, pastă și culoare, diferă prin rotunjirea buzei spre exterior și motivul alveolat aplicat pe buză, de mici dimensiuni, $dg=16$ cm.

LOCUINȚA 6: *oală* (fig. 7/6), fragment dintr-o buză din pastă roșie-cărămizie fină, $dg=19$ cm; *vase de provizii* (fig. 8/1 și 8/2), fragmente de buză din pastă roșie-gălbuiă fină, $dg=22$ cm și 26 cm; *castron* (fig. 8/3), lucrat cu mîna din pastă semifină de culoare roșie-cărămizie, cu buza rotunjită interior și fundul plat, $dg=20$ cm, $dm=21$ cm, $df=17$ cm, $h=4$ cm; *castron* (fig. 8/4), fragment buză din pastă fină roșie-cărămizie, $dg=19$ cm, $dm=20$ cm; *castron* (fig. 8/5), fragment buză din pastă fină roșie-cărămizie, avînd pe diametrul maxim o nervură ușor profilată, $dg=23$ cm, $dm=23$ cm; *castron* (fig. 8/6), fragment dintr-o buză rotunjită exterior, dreaptă în interior, pastă fină roșie-cărămizie, $dg=27$ cm, $dm=26$ cm; *castron* (fig. 8/7), fragment de buză din pastă fină roșie-cărămizie, $dg=26$ cm, $dm=24,5$ cm; *castron* (fig. 9/1), realizat din pastă fină cenușie, cu pereți oblici rotunjiți spre fundul vasului, buza rotunjită, avînd ca ornament o nervură profilată, dispusă la 4 cm sub buză, fund inelar detașat. Dimensiuni: $dg=20$ cm, $dm=17$ cm, $df=4$ cm, $h=12$ cm; *castroane* (fig. 9/2—6 și 10/1—2), de diferite mărimi, cu buza îngroșată, rotunjită la exterior, dreaptă sau rotundă spre interior, pereții groși bine arși, din pastă fină cenușie. Dg și dm între 26 și 32 cm; *ulcior* (fig. 11/4), fragment din gîtul vasului realizat din pastă fină cenușie, păstrează sub buza rotunjită la exterior urmele unei toarte, $dg=13$ cm; *castron* (fig. 11/5), are dimensiuni mai mici, fragment din pastă cenușie zgrunțuroasă cu

ornament lustruit, dispus sub buză, alcătuit din cîte un grup de patru dungi oblice, cu o distanță între ele de 2 cm, sub care ornamentul se continuă cu două linii lustruite paralele, dg=16,5 cm, dm=19 cm; *căni* (fig. 11/6—7), realizate din pastă fină de culoare cenușiu-închis, avînd ca ornament cîte două caneluri înguste, dispuse pe gîtul recipientului, dg=15—17 cm; *oală-borcan* (fig. 12/3), fragment cu buza la exterior dreaptă, iar înspre interior rotunjită și evazată, pe gît are patru caneluri și o bandă formată din patru linii incizate, pastă zgrunțuroasă cenușie, dg=22 cm; *cană* (fig. 12/4), fragment din pastă zgrunțuroasă cenușie, toartă scurtă cu profil rotund, la 2,5 cm sub buză se profilează o nervură, dg=15 cm, dm=19 cm; *căni* (fig. 12/5—8), fragmente din buze, realizate din pastă zgrunțuroasă cenușie, semifină; *oale* (fig. 13/3—4), lucrate cu mîna, din pastă avînd în compoziție pietricele, culoare la exterior brun-negricioasă. Cu gîtul scurt, buza este puțin evazată exterior și prezintă un ornament alveolat (fig. 13/4), dg=18—20 cm. *Alte categorii de material arheologic*. Fragment dintr-o bară îngustă de fier (fig. 14/1), cu lungimea 12 cm, grosimea 1,5 cm; *cuțit* (fig. 14/2), din fier, cu lama ușor curbată spre interior, cu L=11 cm, l=2 cm, gr.=1—3 mm; *cuțit* (fig. 14/3), din fier, fără mînerul de prindere, lamă curbată, dimensiunile păstrate: L=7 cm, l=0,5—2 cm, gr.=3 mm; *amnar* (fig. 14/4), confecționat dintr-o placă îngustă de fier, de formă ovală, dimensiuni: L=6,8 cm, l=3,7 cm; gr=0,4 mm; *verigă* (fig. 14/5), realizată dintr-o bară de fier, cu grosimea de 0,5 cm, partea superioară lătită oval prin ciocănire, străpunsă de un orificiu rotund pentru prindere, dimensiuni: $\varnothing=4,5$ cm, gr.=0,5 cm; *verigă* (fig. 14/6), probabil piesă de harnașament, de formă trapezoidală, cu colțurile rotunjite, confecționată dintr-o placă de fier cu grosimea de 0,8 cm, dimensiuni: lungimea la bază=4,2 cm, barele laterale de 4,2 cm; *plăcuță* îngustă de bronz (fig. 14/8), ușor arcuită, cu marginile rotunjite și cu cîte un orificiu. Pe ax se distinge urma unui ornament realizat prin poansonare (din puncte succesive), dimensiuni: L=7,5 cm, l=0,5—0,8 cm, gr=0,2 cm; *ac* (fig. 14/7), din care s-a păstrat doar capul sferic ($\varnothing=1,3$ cm) și 1 cm din corp ($\varnothing=0,8$ cm). Piesa este confecționată din plumb; *verigă* (fig. 14/9), din bronz, din care s-a păstrat un fragment cu lungimea de 2,5 cm și diametrul 0,3 cm; *fibulă* de bronz, cu capul în formă de „T” (fig. 14/10), cu arcul bifurcat, s-a păstrat integral. Dimensiuni: L=4,8 cm, L (ac)=3,4 cm, l (picior)=0,7 cm, l („T”)=3 cm, l (arc) 1 cm; *fusaiolă* (fig. 14/11), rotundă, din pastă fină de culoare brună, cu dimensiunile: $\varnothing=4$ cm, gr=1,5 cm; *fusaiolă* (fig. 14/12), de formă bitronconică, din pastă fină brun-cenușie, dimensiuni: $\varnothing=5,4$ cm, gr=2,5 cm; *fusaiolă* (fig. 14/13), din pastă fină de culoare cenușie, plată, realizată din fundul inelar al unui vis, dimensiuni: $\varnothing=5,5$ cm, gr.=1,5 cm; *mărgea* (fig. 14/14), din pastă sticloasă sidefată, de formă emisferică, cu orificiul de prindere dispus în partea superioară. L=2 cm, $\varnothing=1$ cm.

Pentru prezentarea ceramicii în cea mai mare parte fragmentară, rezultată din gropile cuptoarelor, utilizăm în continuare criteriul calității pastei și culorii, fără a-l omite și pe cel al formei.

Prezentăm în continuare categoriile ceramice:

Ceramica fină, roșie-cărmizie: *cană* (fig. 15/1), fragment buză, dg=14 cm; *cană* (fig. 15/2), fragment buză, dg=14 cm; *oală* (fig. 14/3), dg=15 cm.

Ceramica fină cenușie: *cană* (fig. 15/4), fragment buză, dg=14,5 cm; *cană* (fig. 15/5), fragment dintr-o buză cu ornament realizat din cîte patru dungii oblice lustruite, dispuse sub buză, realizînd un triunghi, la baza lor două nervuri ușor profilate, dg=15 cm; *cană* (fig. 15/6), cu buza evazată exterior, de care se prinde o toartă cu profil rotund. Vasul are corpul bi-tronconic, cu următoarele dimensiuni: dg=10 cm, dm=13 cm, h=13 cm; *căni* (fig. 15/7—11), fragmente din buza vaselor cu urmele unei sau două torți. Ornamentul aplicat constă din caneluri sau nervuri profilate pe gîtul vaselor, dg=12—20 cm; *oală* (fig. 16/1—2), fragmente din buză, dg=13—18 cm; *vase de provizii* (fig. 16/3—6), fragmente de buză cu ornament aplicat imediat sub buza vasului, constînd din linii înguste incizate, sau linii paralele prin lustruire, dg=21—25 cm; *castroane* (fig 17/1—5; fig. 18/6—10; fig. 19/11—15; fig. 20/16—21), toate în stare fragmentară avînd același repertoriu ca și vasele din locuințe.

Ceramica zgrunțuroasă cenușie: *ale* (fig. 21/1—6), din care se păstrează doar fragmente din buzele acestora și din corp. Ornamentul cel mai des întîlnit îl constituie canelurile incizate. Într-un singur caz întîlnim un ornament realizat prin incizie, la 2 cm sub buză, din dublu val care se intersectează (fig. 21/2). La castronul din fig. 21/5 ornamentul este aplicat pe fața interioară a buzei evazate și constă din linie în val, incizată, urmată de incizii scurte, dispuse perpendicular pe două incizii paralele orizontale. Partea exterioară a buzei, pe muchie, este ornamentată cu creștături egal distanțate una de alta, în ordine succesivă; *castroane* (fig. 22/1—6), fragmente din buza vaselor, de diferite mărimi. Ornamentul întîlnit este registrul alcătuit din mai multe linii incizate, paralele și orizontale, ce încadrează o linie în zig-zag (fig. 22/1—2). Un alt ornament îl constituie alveolarea muchiei buzei pe fața exterioară a vasului (fig. 22/3). Doar la castronul din fig. 22/5 întîlnim ca ornament un grup de trei nervuri, ușor profilate, dispuse la 2 cm de buză, iar imediat sub aceasta o linie realizată prin lustruire.

Ceramică semifină, brun-negricioasă lucrată cu mîna: singurul tip de vas îl constituie *oala* (fig. 23/1—4), cu pereți groși și buza evazată spre exterior, ornamentată cu alveole (fig. 23/2—3).

•

Locuirea din punctul „Săliște“, în perimetrul cercetat, nu suprapune sub raport stratigrafic, complexe aparținînd altor epoci. Locuințele apar imediat sub sol, la numai 0,20—0,35 m, conturul lor fiind uneori greu de delimitat, atunci cînd chirpiciul este absent. Gropile acestora se adîncesc în lutul galben nisipos, între 0,40—0,65 m, de la nivelul antic de călcare, încadrîndu-se în tipul locuințelor de suprafață, cu groapa semiadîncită. Planul locuințelor este, fie dreptunghiular (L_3 , L_4 , L , L_6), fie pătrate (L_2 , L_5). Pereții sînt din nuiiele, peste care s-a aplicat un strat compact de lut bine întins. Suprastructura din birne, care după urmele carbonizate descoperite în interiorul locuințelor L_1 , L_2 și L_4 , nu depășea grosimea de 15 cm.

Luînd în considerare adîncimea la care se află fundul locuințelor (0,40—0,65 m de la nivelul antic de călcare), birnele din suprastructura acestora

— descoperite în cazul locuințelor L_1, L_2 —, fragmentele de pereți din chirpic prăbușiți în interiorul lor (L_3, L_4 și L_5), apreciem că tipul de locuință din această așezare este, în zona cercetată, cel de suprafață. Doar două locuințe săpate au fost prevăzute cu vetre (L_4, L_5), iar la L_5 există și o groapă menajeră. Acest tip de construcție este frecvent întâlnit în Banat și este datat în sec. III—IV e.n. Analogii găsim la Hodoni⁷, Cioreni⁸, Timișoara-Freidorf⁹, Moldova Veche¹⁰, Duleu¹¹, Obreja¹², precum și la Slimnic¹³, Bratei¹⁴, Dulceanca¹⁵, Verbița¹⁶, Mătăsaru, Scornicești, Colonești-Mărunței¹⁷. În ceea ce privește ceramica (care prezintă caracteristicile olăriei provinciale romane și romane târzii) avem analogii până la identitate în așezările de la Hodoni, Cioreni, Timișoara Freidorf, Dudeștii Vechi, Sînicolau Mare, Saravale, Biled, Satchinez, Drăcșina, Dumbrăvnic, Jebel, Dumbrăvița, Tomnatec (din județul Timiș)¹⁸, Fizeș¹⁹, Moldova Veche²⁰, Gornea²¹, Ilidia, Rusova Nouă, Berliște, Vărăniuf, Ciclova Română (din județul Caraș-Severin)²², de asemenea în așezările și necropolele de la Obreja, Slimnic, Sighișoara²³, Medieșul Aurit²⁴, Bratei²⁵, Cluj-Mănăștur²⁶, Lechința de Mureș²⁷, Locusteni²⁸, Tîrgșor²⁹, Cipău-Gîrle³⁰, în așezările din Oltenia³¹ și Muntenia³².

Tipurile și formele olăriei confecționate din pastă cenușie și o parte din cea lucrată cu mîna, din pastă grosieră de culoare brun-negricioasă din

⁷ A. Bejan, D. Benea, în *Banatica*, VIII, 1985, p. 191 și urm.

⁸ D. Benea, în *Analele Banatului*, 1982, p. 3; A. Bejan, D. Benea, *op. cit.*, p. 196.

⁹ Informații amabile de la D. Benea.

¹⁰ O. Bozu, G. El Susi, *op. cit.*, p. 243 și urm.

¹¹ Cercetările efectuate în vara anului 1989 au dus la dezvelirea în punctul „Izvorul lui Traian” (sat Duleu, comuna Fîrlug) a două locuințe de suprafață, datate în sec. III—IV e.n.

¹² D. Protase, *Autohtonii în Dacia*, București, 1980, p. 58.

¹³ I. Glodariu, *Așezări dacice și daco-romane de la Slimnic*, București, 1981, p. 25 și 110.

¹⁴ E. Zaharia, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 623 și urm.

¹⁵ S. Dolinescu-Ferche, *Așezările din secolele III—IV e.n. în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*, București, 1974, p. 32.

¹⁶ O. Toropu, *Romanitatea tîrzie și strămoșii în Dacia Traiană sud-carpatică*, Craiova, 1976, p. 8 și urm.

¹⁷ Gh. Bichir, *Geto-dacii din Muntenia în epoca romană*, București, 1984, p. 11.

¹⁸ D. Benea, *op. cit.*, p. 3.

¹⁹ E. Iaroslavschi, în *Tibiscum*, 1974, p. 149—150.

²⁰ O. Bozu, G. El Susi, *op. cit.*, p. 244 și urm.

²¹ N. Gudea, *Așezări din epoca romană și romană tîrzie*, Reșița, 1977, p. 78, fig. 25—26.

²² D. Teicu, *op. cit.*, p. 329 și urm.

²³ G. Baltag și colab., în *Marisia*, XII, 1984, p. 52.

²⁴ S. Dumitrașcu și colab., *Așezările dacilor liberi de la Medieșul Aurit, Satu Mare*, 1967, p. 33 și urm.

²⁵ L. Birzu, *Continuitatea populației autohtone în Transilvania în sec. IV—V*, București, 1973, p. 35 și urm.

²⁶ I. Hica, în *memoriam Constantini Daicoviciu*, Cluj, 1974, p. 168.

²⁷ D. Protase, *op. cit.*, p. 52.

²⁸ Gh. Popilian, *Necropola daco-romană de la Locusteni*, Craiova, 1980, p. 64 și urm.

²⁹ Gh. Diaconu, *Tîrgșor, necropola din sec. III—IV e.n.*, București, 1965, p. 72 și urm.

³⁰ N. Vlassa, în *SCIV*, XVI, 1965, 3, p. 501—516.

³¹ O. Toropu, *op. cit.*, p. 8—11 și 125—127.

³² B. Mitrea, C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea în Muntenia*, București, 1966, p. 308.

așezarea de la „Săliște“-Grădinari, își găsesc analogii cu ceramica de aceeași factură descoperită în același nivel cronologic în așezările dacilor liberi din vestul Daciei Romane: Arad-Geala³³, Sîntana-Arad³⁴, Oradea³⁵, Cicir³⁶, Zalău³⁷, Medieșul Aurit³⁸, precum și în așezările contemporane acestora din Cîmpia Tisei³⁹. Pentru județul Caraș-Severin facem referiri la analogiile existente în ceramica dacică descoperită în fortificația de la Divici⁴⁰ și cea provenită din complexul arheologic de la Tibiscum-Jupa⁴¹. Semnalăm, de asemenea, analogiile — ajungînd uneori pînă la identitate — cu ceramica cenușie fină, prezentă în așezările dacice de pe întreg teritoriul României⁴².

Tipul de cuptoare pentru ars ceramica, cu perete median și o singură gură de foc, își găsește cele mai apropiate asemănări în descoperiri similare, datate în sec. III—IV, la Arad-Ceala⁴³, Hodoni⁴⁴, Timișoara-Dracșina⁴⁵, Cluj-Mănăstur⁴⁶, Deva⁴⁷, Vrsac⁴⁸ și Cibala⁴⁹.

În stadiul actual al cercetărilor executate la Grădinari-„Săliște“, putem afirma cu certitudine că avem de a face cu o întinsă așezare daco-romană, chiar dacă nu se poate stabili cu exactitate începutul și sfîrșitul locuirii; singurele elemente de datare mai strînsă de care dispunem (două monede de bronz de la Gordian III și respectiv Claudiu II Gothicul, cit și fibula cu acul bifurcat, cu capul în formă de „T“)⁵⁰, precum și întregul material ceramic susțin ipoteza datării acestei așezări pentru tot secolul al III-lea e.n. Plasăm începuturile așezării în prima jumătate a sec. III, ea continuîndu-și existența și după retragerea administrației romane, pînă la sfîrșitul aceluiași secol.

O continuitate de locuire în prima jumătate a secolului al IV-lea este sugerată doar de descoperirea întimplătoare a două monede mărunte din bronz⁵¹ (*foliis*) de la Constantius II, găsite în perimetrul așezării în anii 1963—1964.

³³ S. Dumitrașcu și colab., *op. cit.*, p. 57.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ A. Matei, *ActaMP*, VIII, 1964, p. 240.

³⁸ S. Dumitrașcu și colab., *op. cit.*, p. 32 și urm.

³⁹ *Ibidem*, p. 57.

⁴⁰ M. Gumă și colab., în *Banatica*, IX, 1987, p. 212 și urm.

⁴¹ P. Rogoza, în *Tibiscum*, VII, 1988, p. 165 și urm.

⁴² Vezi *supra*, notele 7, 12, 13, 14, 17, 25, 28; I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică*, București, 1969, p. 177 și urm.; idem, în *Ziridava*, 1978, p. 33—38 și 72; Gh. Bichir, *Cultura carpilor*, București.

⁴³ O. Floca și colab., *Micia. Grupul de cuptoare romane pentru ars ceramică*, Deva, 1970, p. 70.

⁴⁴ A. Bejan, D. Benea, *op. cit.*, p. 193.

⁴⁵ D. Benea, în *Potaissa*, III, 1982, p. 39.

⁴⁶ I. Hica, *op. cit.*, p. 166.

⁴⁷ O. Floca și colab., *op. cit.*, p. 39.

⁴⁸ D. Benea, în *Potaissa*, III, 1982, p. 39.

⁴⁹ V. Saranović-Svetek, în *Starinar*, XXXI, 1980, p. 21—22, fig. 5; pentru cuptoarele și ceramica datată în sec. III—IV e.n. descoperite în Panonia de sud vezi și lucrările lui D. Vikić-Pelančić, în *Materiale*, VIII, Zenica, 1970, p. 94 și în *Arheološki vestnik*, XXVI, Ljubljana, 1976, p. 25—33.

⁵⁰ D. Bojodić, în *Rimske fđule Singidunum*, Beograd, 1983, p. 80 și 137.

⁵¹ E. Chirilă, N. Gudea, *op. cit.*, p. 715.

Corolarul ocupațional al așezării îl reprezenta, desigur, în primul rînd agricultura, creșterea animalelor și meșteșugurile casnice — olăritul, prelucrarea lemnului, țesutul și, poate nu în ultimul rînd, prelucrarea fierului. Această afirmație este documentată arheologic prin descoperirea de zgură și urme de cupatoare de redus minereul de fier în hotarul a șapte localități din apropiere (Ticvanu Mic, Agadici, Brădișorul de Jos, Ciclova Română, Broșteni, Vrăniuț, Vrani⁵² (fig. 2). Amintim de asemenea că așezarea daco-romană de la Grădinari este amplasată în apropiata vecinătate a drumului roman Lederata-Arcidava (Vărădia)-Berzobis (Berzovia)-Tibiscum⁵³ și doar la 3 km de castrul și așezarea romană de la Vărădia.

Cu toate că cercetările sistematice în așezările larg datate în sec. III—IV din Banat sînt încă la început, au fost semnalate și repertoriate în literatura de specialitate, peste 130 localități (în această zonă de sud-vest a României) cu urme de locuire din această perioadă⁵⁴. Credem că este oportună prezentarea unor considerații de ordin arheologic, etno-istoric și socio-economic.

Pe întreg teritoriul cuprins între Dunăre, Mureș și Tisa, cunoscut din secolul al XVIII-lea sub numele de Banat, istoriografia este unanim acord că zona a fost controlată și stăpînită de Imperiul Roman pe tot parcursul sec. III—IV⁵⁵. Acest teritoriu, cu două linii succesive de castre și drumuri interioare strategice, avea numeroase așezări rurale, ce își continuă neîntrerupt activitatea și după părăsirea Daciei de către administrația romană⁵⁶, fiind lăsat ca „zonă de tampon în calea primelor migrații barbare”⁵⁷. Populația autohtonă, puternic romanizată, atestată arheologic în acest ținut și după anul 275, își continuă neîntrerupt existența, dezvoltînd o intensă activitate economică, axată pe agricultură, creșterea animalelor, extracția și prelucrarea fierului (argumentată în plus de numeroase descoperiri monetare izolate și tezaurizate, din sec. IV, ce au în componență monede imperiale din sec. I—II e.n.⁵⁸). Majoritatea acestor așezări gravitează în jurul fostelor așezări și castre romane, fiind amplasate în imediata vecinătate a drumurilor romane, precum și în cea a centrelor de extracție și prelucrare a fierului și minereurilor complexe din fosta provincie.

Putem afirma cu certitudine că aceste artere de circulație sînt utilizate și în a doua jumătate a secolului al III-lea, poate chiar pînă la mijlocul secolului al IV-lea, jucînd un rol determinant în viața economică a așeză-

⁵² O. Bozu, G. El Susi, *op. cit.*, p. 240—241, fig. 1/A și 1/B; D. Teicu, *op. cit.*, p. 341 și urm.

⁵³ O. Răuț, O. Bozu, R. Petrovsky, în *Banatica*, IV, 1977, p. 142 și 155.

⁵⁴ D. Benea, în *Analele Banatului*, 1982, p. 3; N. Gudea, I. Moțu în *Banatica*, VIII, 1983, p. 176—191 și 194; O. Bozu, G. El Susi, *op. cit.*, p. 240—241.

⁵⁵ D. Tudor, în *Daco-Romania*, Freiburg/München, 1, 1973, p. 161; M. Comșa, în *Pontica*, X, 1977, p. 233; E. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *Trei tezaure monetare din Banat din secolul IV*, Lugoj, 1974, p. 89; I. H. Crișan, în *Ziridava*, VIII, 1977, p. 36; I. Barnea, O. Iliescu, *Constantin cel Mare*, București, 1982, p. 92; N. Gudea, I. Moțu, *op. cit.*, p. 174.

⁵⁶ D. Benea, în *Analele Banatului*, 1982, p. 3.

⁵⁷ Gh. I. Șerban, în *Istros*, V, 1987, p. 198 și p. 205, cu specificația de la nota 2 a lucrării.

⁵⁸ E. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *Trei tezaure*, p. 17, 73; N. Gudea, I. Moțu, *op. cit.*, p. 174.

rilor rurale. Apreciem, de asemenea, că pînă la mijlocul secolului al IV-lea, toate așezările din sud-vestul României cunosc o dezvoltare înfloritoare, însemnînd o stabilitate politică ce începe să se altereze în jurul anilor 364—368 e.n.⁵⁹.

OVIDIU BOZU

DIE DAKO-ROMANISCHE SIEDLUNG VON GRĂDINARI-„SĂLIȘTE“ (KREIS CARAȘ-SEVERIN)

(Zusammenfassung)

Die Gemeinde Grădinari befindet sich 40 km süd-westlich von Reșița auf der Nationalstrasse 57, in der Kontaktzone zwischen der Caraș Ebene und dem Vorgebirge der Aninaer und Dognatschkaer Gebirge. Die Forschungen erlaubten die Kartierung mehrerer Siedlungen aus dem 3.—4. Jh. Unter ihnen befindet sich auch die dako-romanische Siedlung vom Punkte „Săliște“, Gemeinde Grădinari, auf dem linken Ufer der Caraș. Die Ausgrabungen führten zur Erforschung mehrerer halbertiefen Wohnungen (L₁, L₂) und eines Töpferateliers der aus drei Öfen bestand. Die erforschten Wohnungen sind halbvertieft, ihr Boden befindet sich 55—65 cm vom antischen Trättniveau. Die Form ist rechteckig, oder quadratisch, von 2,60×2,80 m und 7×4,25 m. Sie sind mit Feuerherden und Müllgruben ausgestattet. Die Öfen haben eine Mittelwand und eine einzige Feueröffnung. Ihr Körper ist leicht tronkonisch. Auch die Plattformen auf der die Gefässe gestellt werden sind kreisförmig. Ausnahme macht der Ofen nr. 2, der eine Hufeisenform hat. Zwei Gruben wurden gefunden und gelehrt. Eine davon gehört allen drei Öfen. Hinter der Ofen nr. 1 und nr. 2 erforschte man die zweite Grube die zur Ablagerung von keramischen Resten benützt wurde.

Vorläufig kann man behaupten dass es sich nicht um eine ausgedehnte dako-römische Siedlung handelt, obwohl der Anfang und das Ende der Bewohnung nicht genau bestimmt werden können. Die wenigen Datierungselementen, zwei Bronzemünzen vor Gordian III und Claudiu II der Gote, sowie die Fibeln mit zweiteiliger Feder und Kopf mit „T“-Form, sowie das keramische Material, erlauben die Datierung der Siedlung in die erste Hälfte des 3. Jh. Sie lebt weiter auch nach der Zurückziehung der römischen Verwaltung, bis zum Ende dieses Jahrhunderts. Möglicherweise wurde die Siedlung auch in der ersten Hälfte des 4. Jh. bewohnt, so wie es die zufällige Entdeckung zweier Bronzemünzen (folliis) von Constantius II glaubhaft machen.

Die Hauptbeschäftigung der Bewohner der Siedlung war selbstverständlich der Ackerbau, die Viehzucht, die handwerkliche Tätigkeit — die Töpferei, die Holzverarbeitung, das Weben, und vielleicht nicht zuletzt die Verarbeitung des Eisens. Dies wurde durch die Entdeckung von Schlacke und Spuren von Öfen in sieben nahestehenden Ortschaften bestätigt. Die Siedlung von Grădinari befindet sich gleich neben der römischen Strasse von Lederata-Tibiscum-Sarmizegetusa, und nur

⁵⁹ I. Barnea, *Din istoria Dobrogei*, București, II, 1978, p. 394—395.

Alături de întreaga considerație și aleasa prețuire față de toți cei care au sprijinit cercetările arheologice întreprinse pe raza comunei Grădinari, aduc prinoul de recunoștință domnilor: Viorel Gherman din Timișoara, Ionel Voicău, Ilia Anghel, Elena Voicău, Venera Sandu, Gelu Pădure și Marin Țepeanu din Reșița, Ana Ciorman, Iova Ciorman, Iova Jilă, Maria Braia, Viorel Dragu, Pavel Bălea și Ilie Avram din Grădinari, fosta comună Cacova.

3 km entfernt vom römischen Kastum und der römischen Siedlung von Vărădia (Arcidava).

Obwohl die systematische aus dem 3.—4. Jh. erst im Anfangsstadium ist verzeichnet Fachliteratur die Erforschung der Siedlungen über 130 Siedlungen, in der Gegend zwischen Donau—Marosch und Theiss, die aus dem 18. Jh. unter dem Namen Banat bekannt ist, sind sich die Fachleute darin einig dass die Gegend während dem 3. und 4. Jh. vom Römischen Reich beherrscht wurde. Diese Gegend in der sich zwei aufeinanderfolgende Linien von Kastren und strategischen Wegen befanden hatte zahlreiche rurale Siedlungen die auch nach dem Verlassen Daziens durch die römische Verwaltung bewohnt wurde und die Rolle einer „Tamponzone“ zwischen den Barbaren und dem Römischen Reich erfüllte⁵⁷. Die einheimische Bevölkerung, stark romanisiert, und archaeologisch auch nach dem Jahre 275 atestiert, existiert ununterbrochen weiter. Ihre Hauptbeschäftigungen bleiben die Landwirtschaft, die Viehzucht, die Ausbeutung und Verarbeitung des Eisens (ein Beweis dafür sind die zahlreichen Entdeckungen von einzelnen oder verschatzten Münzen aus dem 4. Jh. in denen sich auch kaiserliche Münzen aus dem 1.—2. Jh. befinden).

Die Mehrzahl dieser Siedlungen befinden sich im Kreis der gewesenen römischen Siedlungen und Befestigungen, sowie in der Nähe der Zentren in denen das Eisen ausgebeutet und verarbeitet wurde.

Man kann behaupten dass die römische Wegen auch in der 2. Hälfte des 3. Jh., vielleicht sogar bis in der Mitte des 4. Jh. benützt wurden und eine wichtige Rolle im wirtschaftlichen Leben der ruralen Siedlungen spielten. Ebenfalls glauben wir dass bis zur Mitte des 4. Jh. alle Siedlungen aus dem SW Rumäniens aufblühen, und zwar im Zusammenhang mit einer stabilen politischen Situation die um den Jahren 364—368 zu schwanken beginnt.

Fig. 1. Zona descoperirilor „Săliște-Hirboace“, comuna Grădinari, sat Greoni.
 Abb. 1. Die Zone der Entdeckungen von „Săliște-Hirboace“, Gemeinde Grădinari,
 Dorf Greoni.

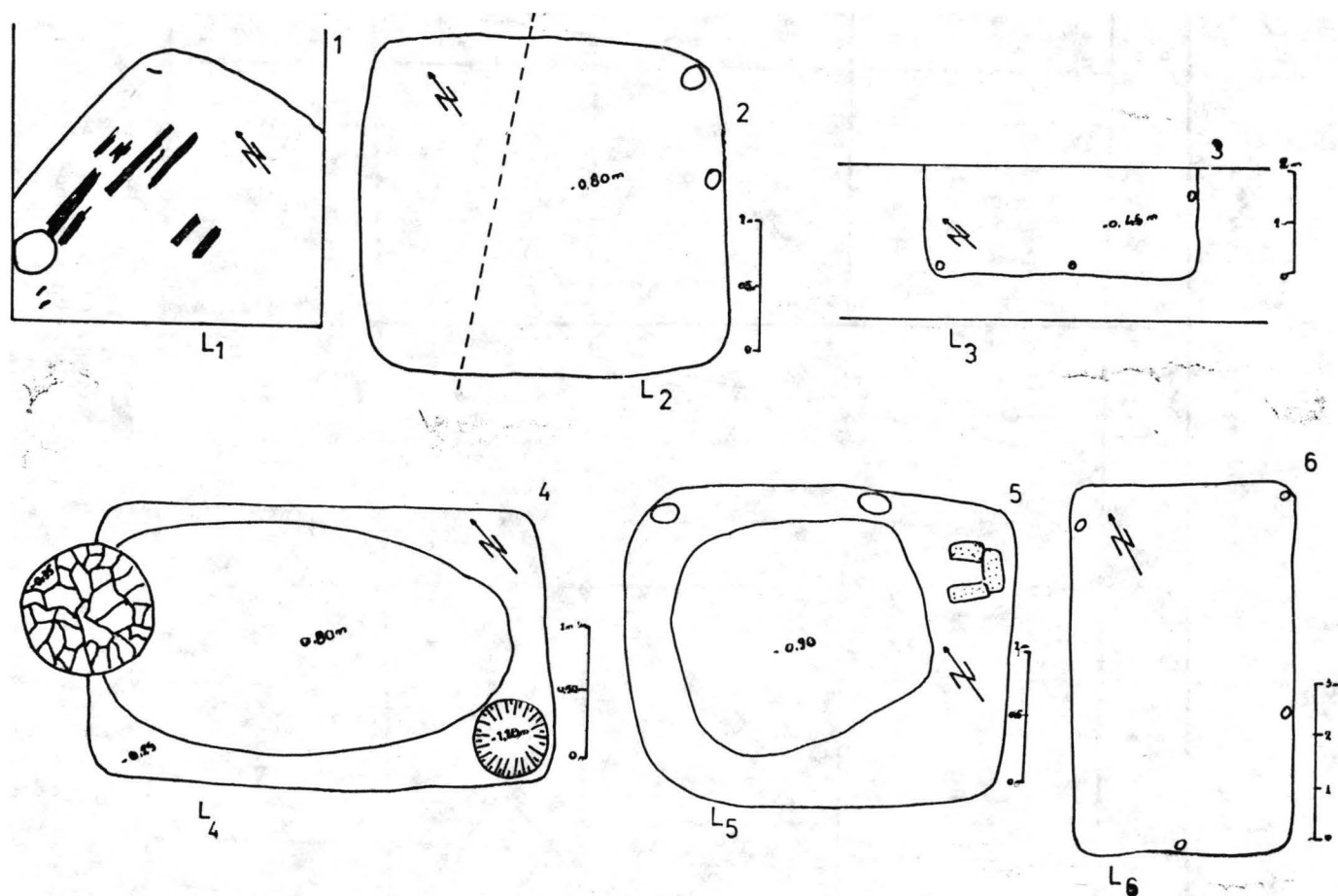
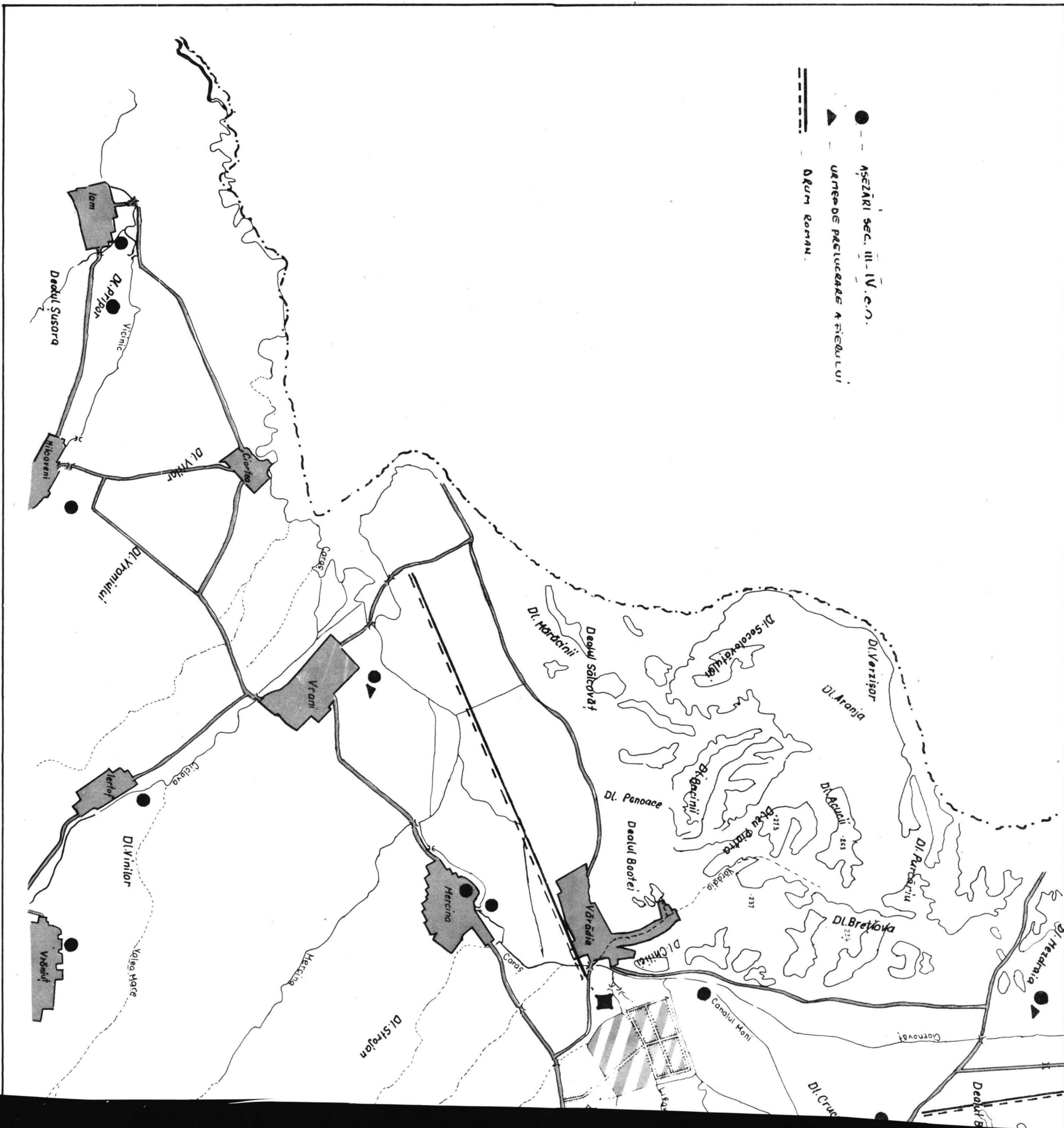
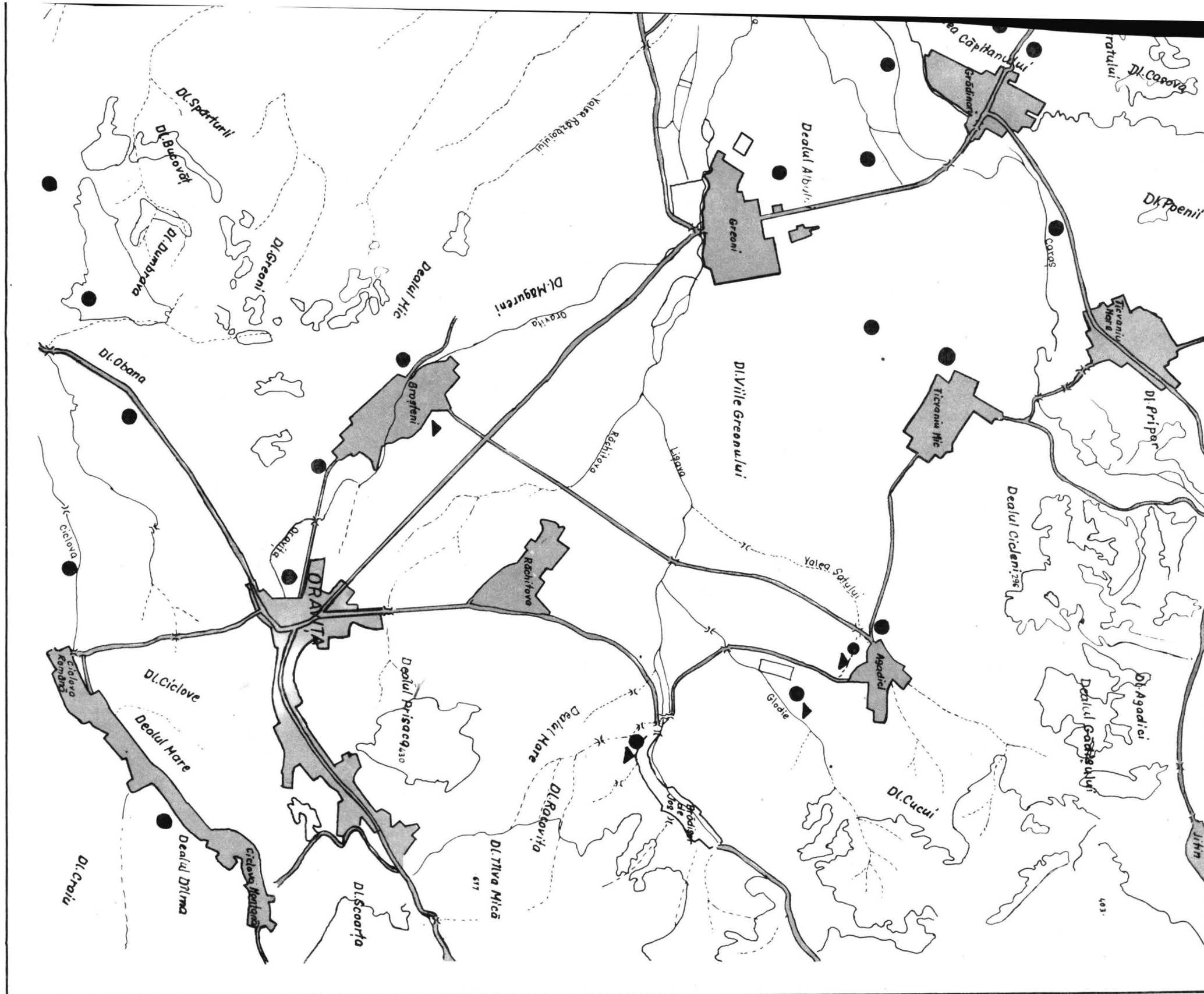

Fig. 3. Planul locuințelor cercetate.
 Abb. 3. Plan der erforschten Wohnungen.
<https://biblioteca-digitala.ro>

Fig. 2. intre pag. 162-163

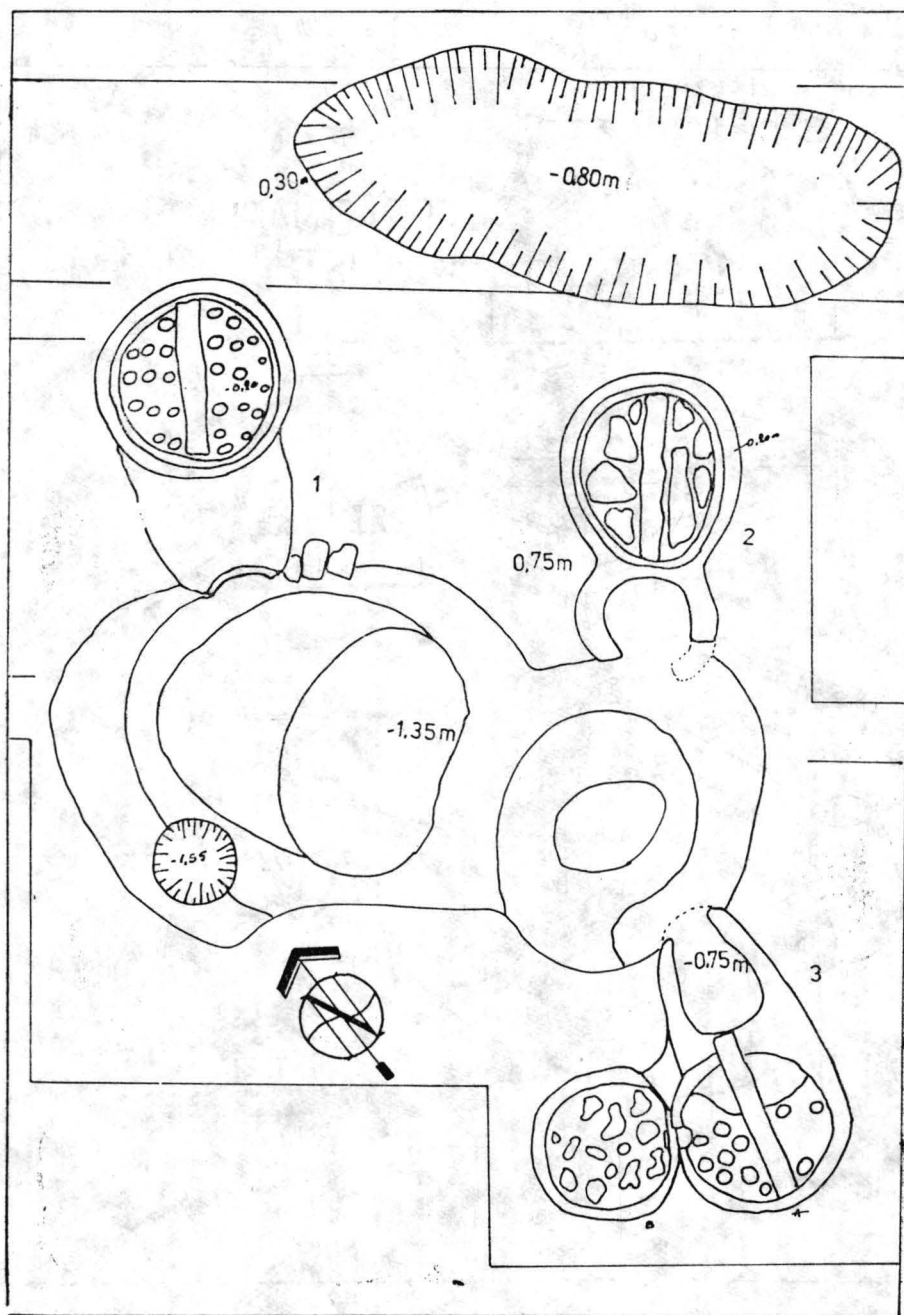

Fig. 4/1, 4/2, 4/3. Planul cuptoarelor de ars ceramică.

Abb. 4/1, 4/2, 4/3. Plan der Keramikbrennöfen.

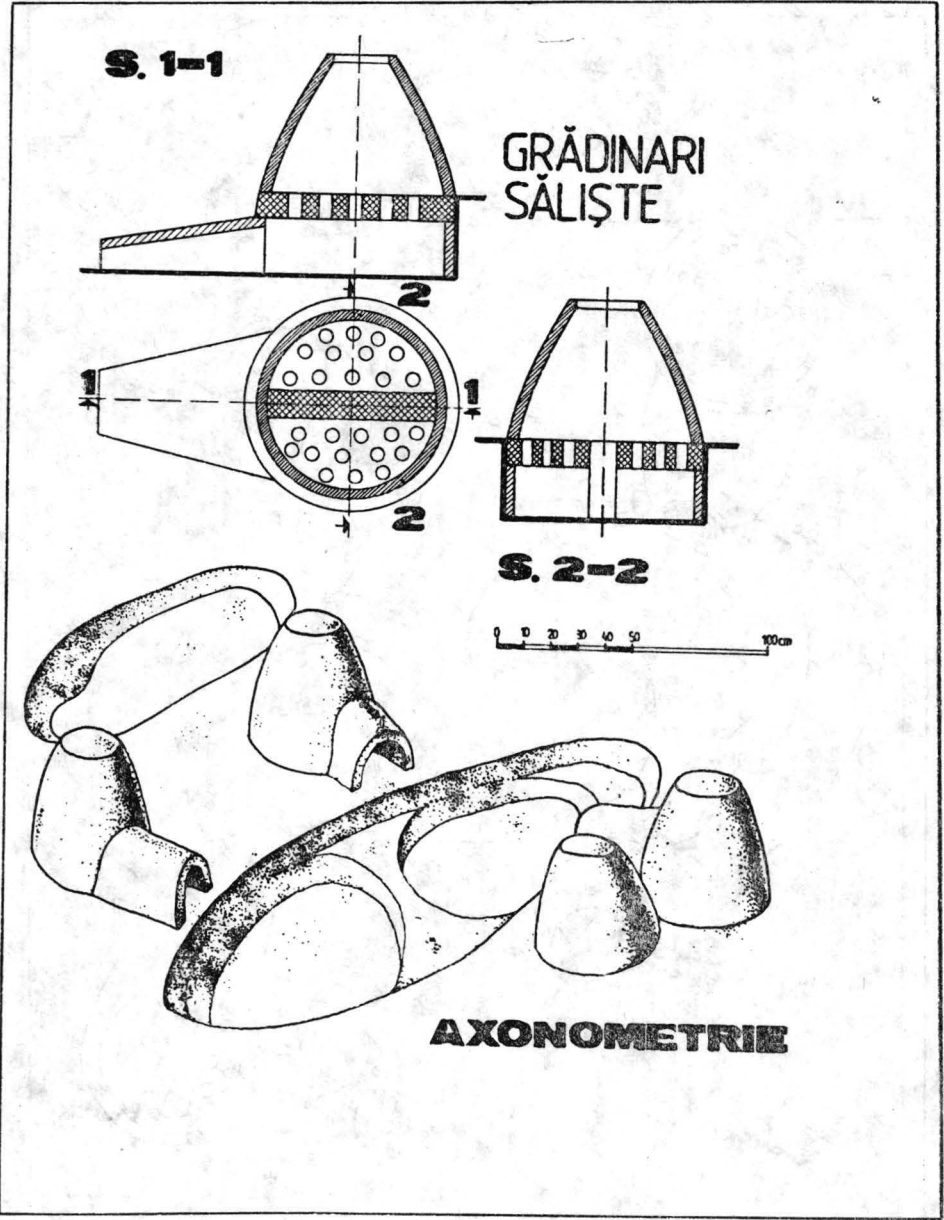

Fig. 4/4. Axonometrie cu zona cuptoarelor.
Abb. 4/4. Axonometrie der Ofenzone.

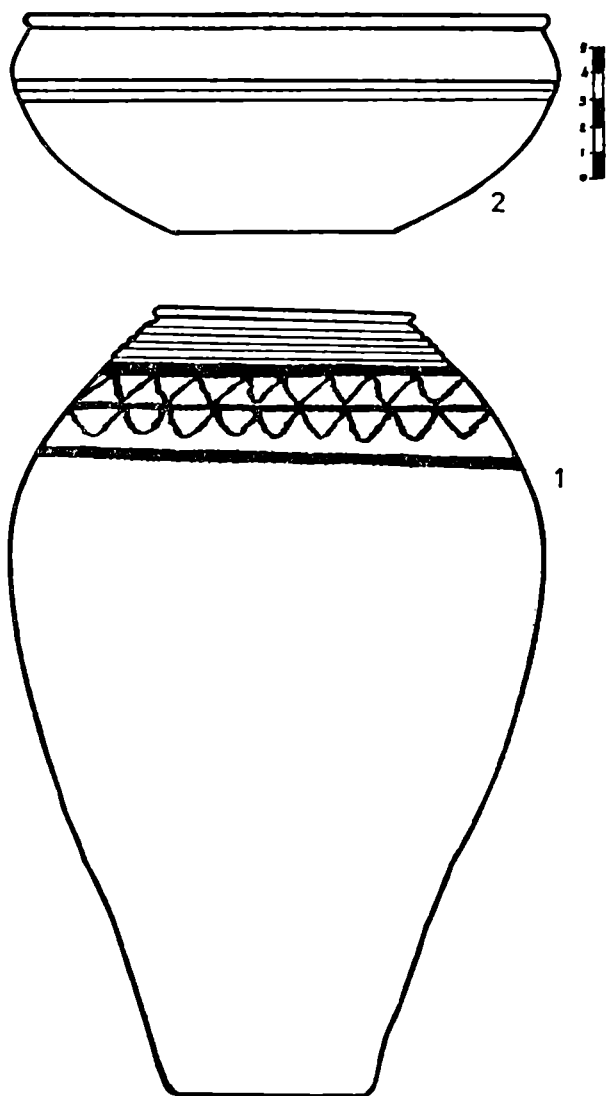

Fig. 5. Ceramică cenușie fină din locuința L₂.
Abb. 5. Feine graue Keramik aus der Wohnung L₂.

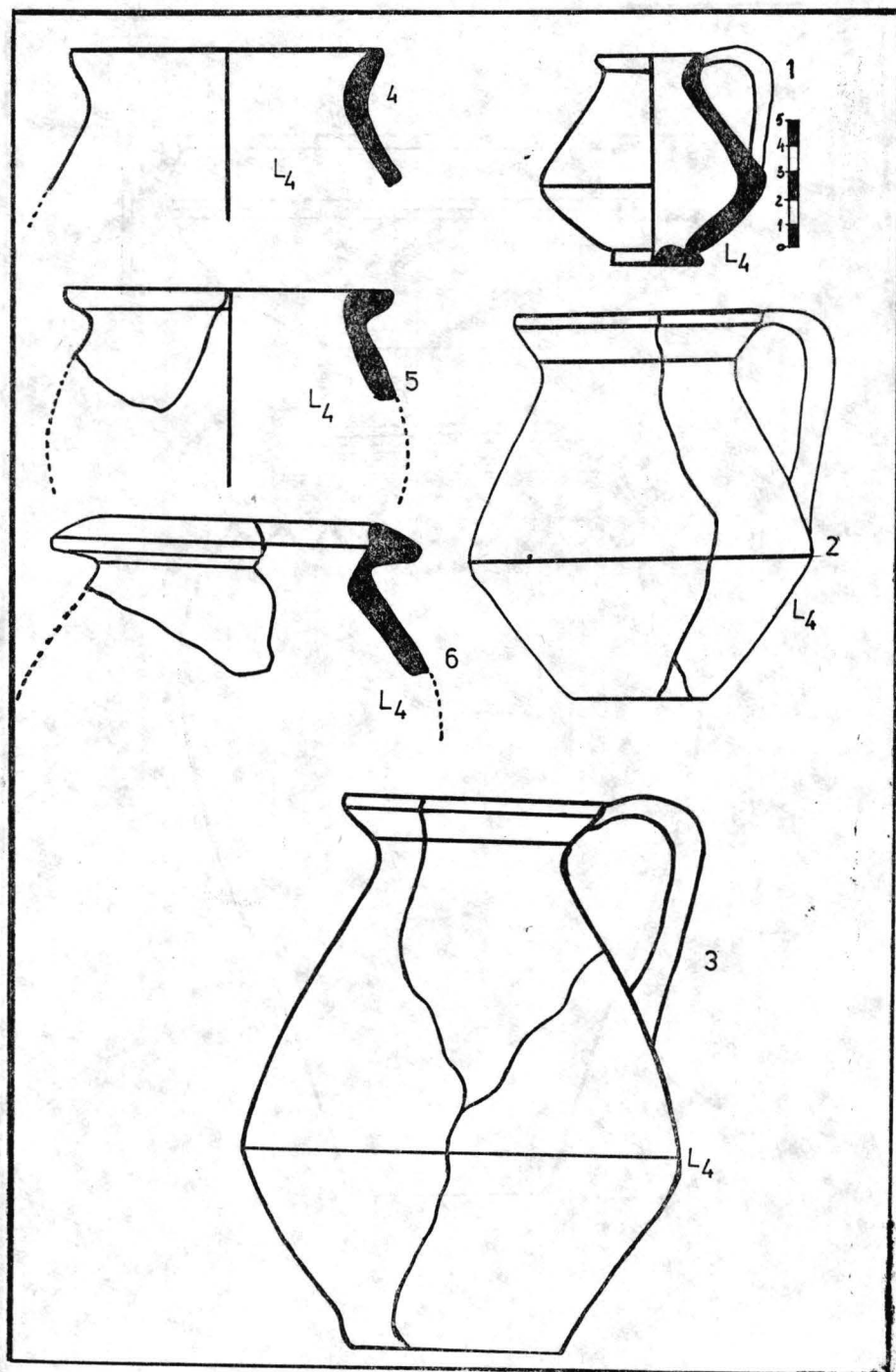

Fig. 6. Ceramică semifină roșie-cărmizie, gălbuie și cenușie din locuința L₄.
 Abb. 6. Halbfeine rote-rötliche, gelbliche und graue Keramik aus den Wohnung L₄.

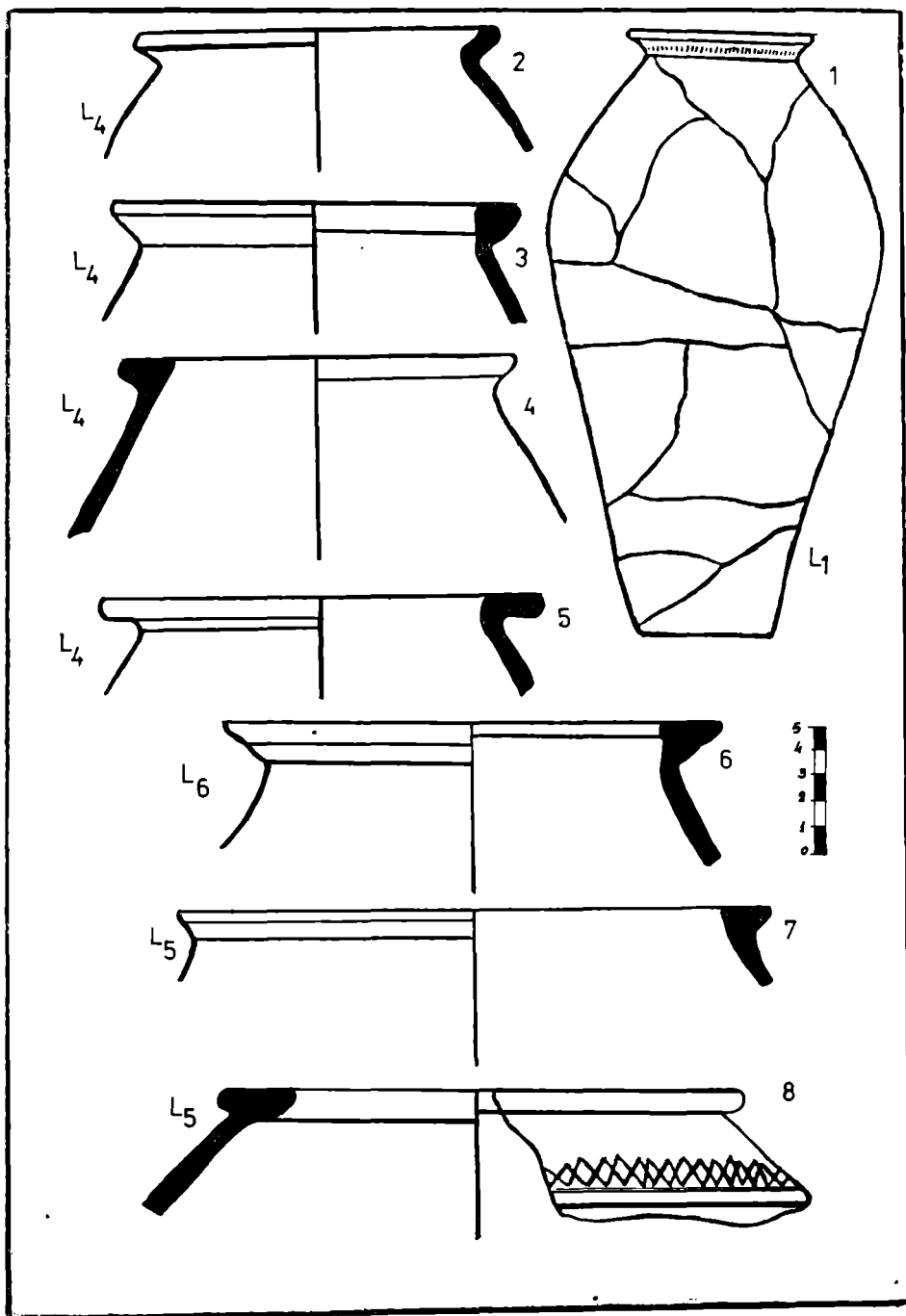

Fig. 7. Ceramică fină roșie-cărmăzică și cenușie din locuințe.
 Abb. 7. Feine rote-rötliche und graue Keramik aus den Wohnungen.

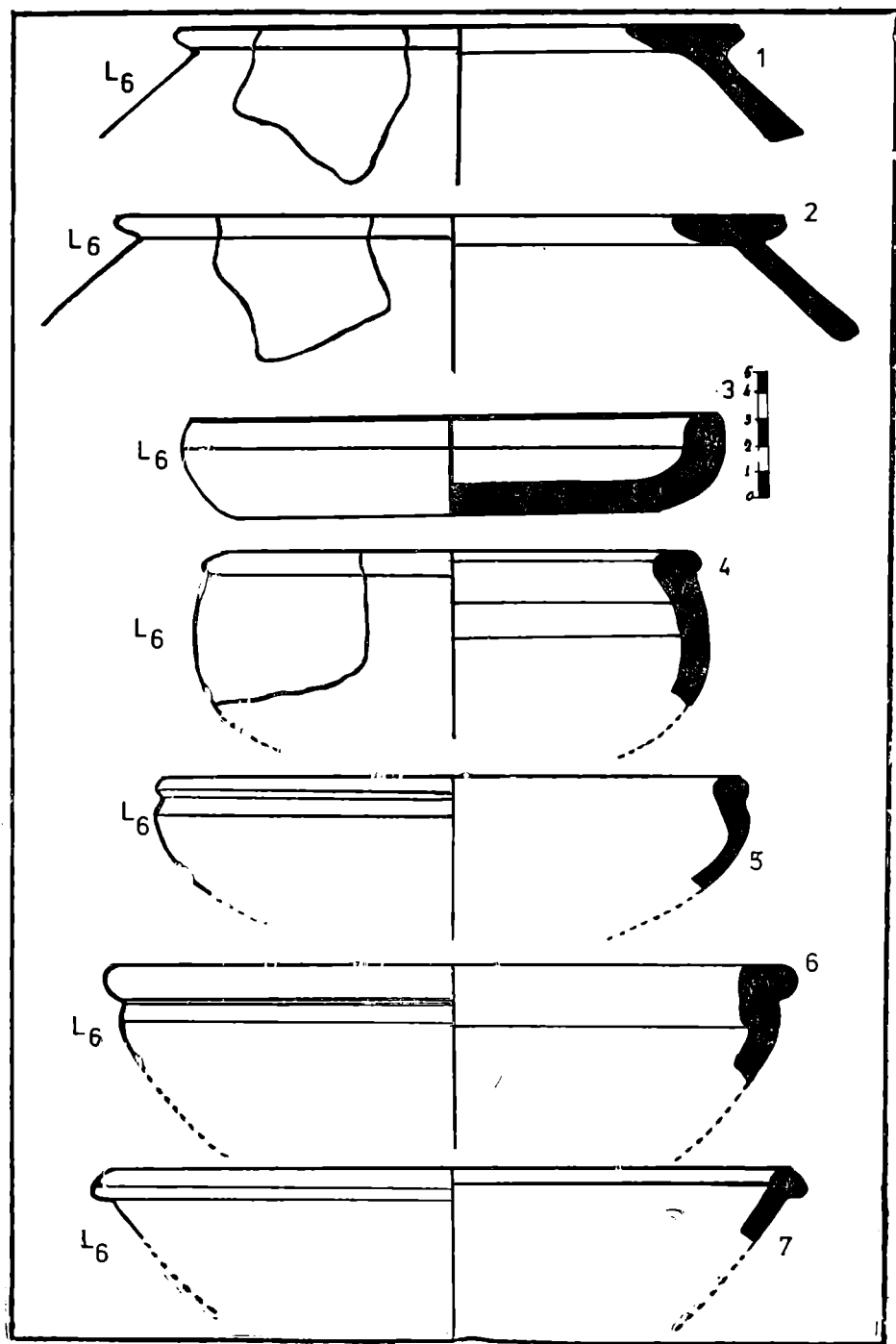

Fig. 8. Ceramică fină roșie cărămizie.
Abb. 8. Feine rot-rötliche Keramik.

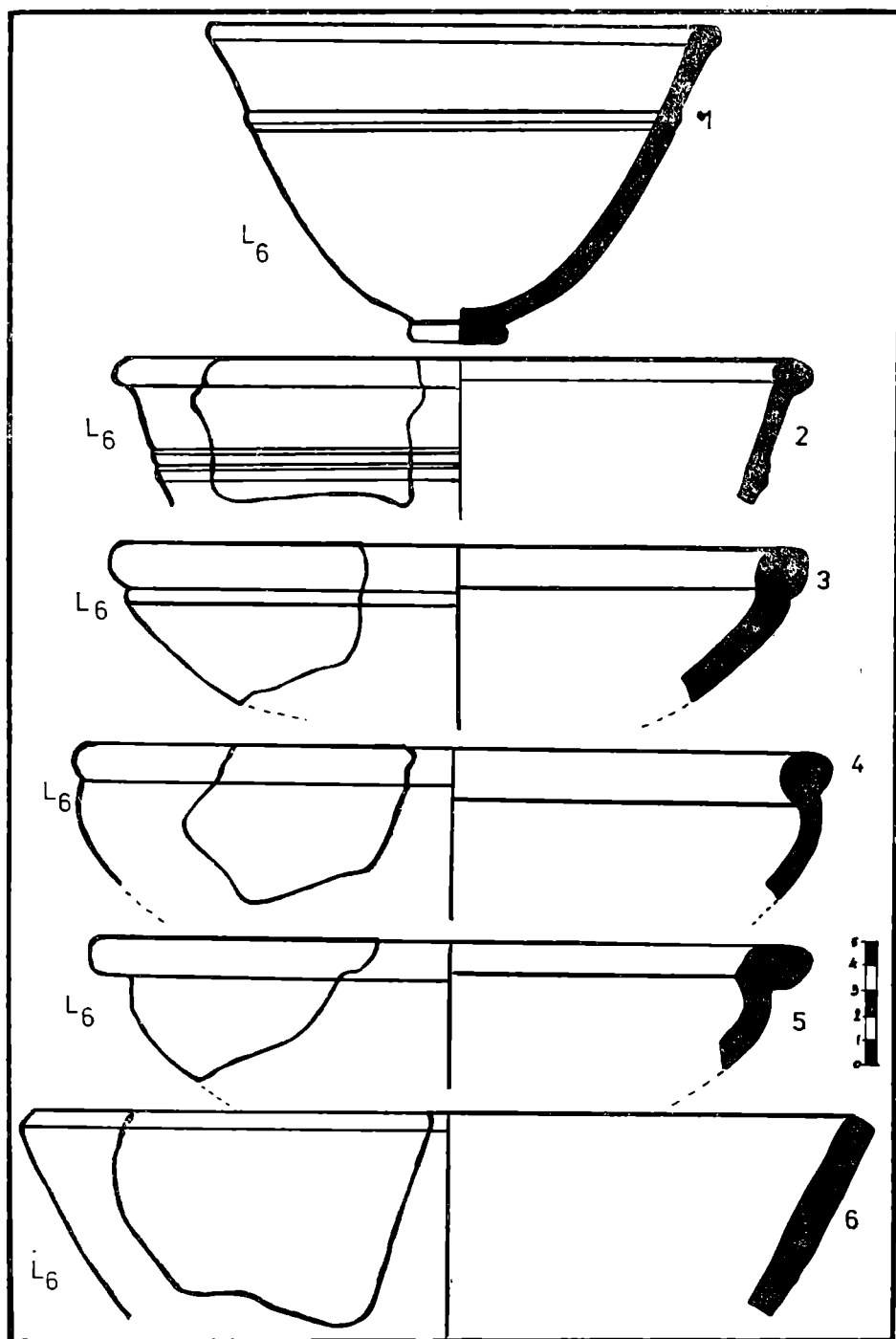

Fig. 9. Ceramică fină cenușie din locuințe.
Abb. 9. Feine graue Keramik aus den Wohnungen.

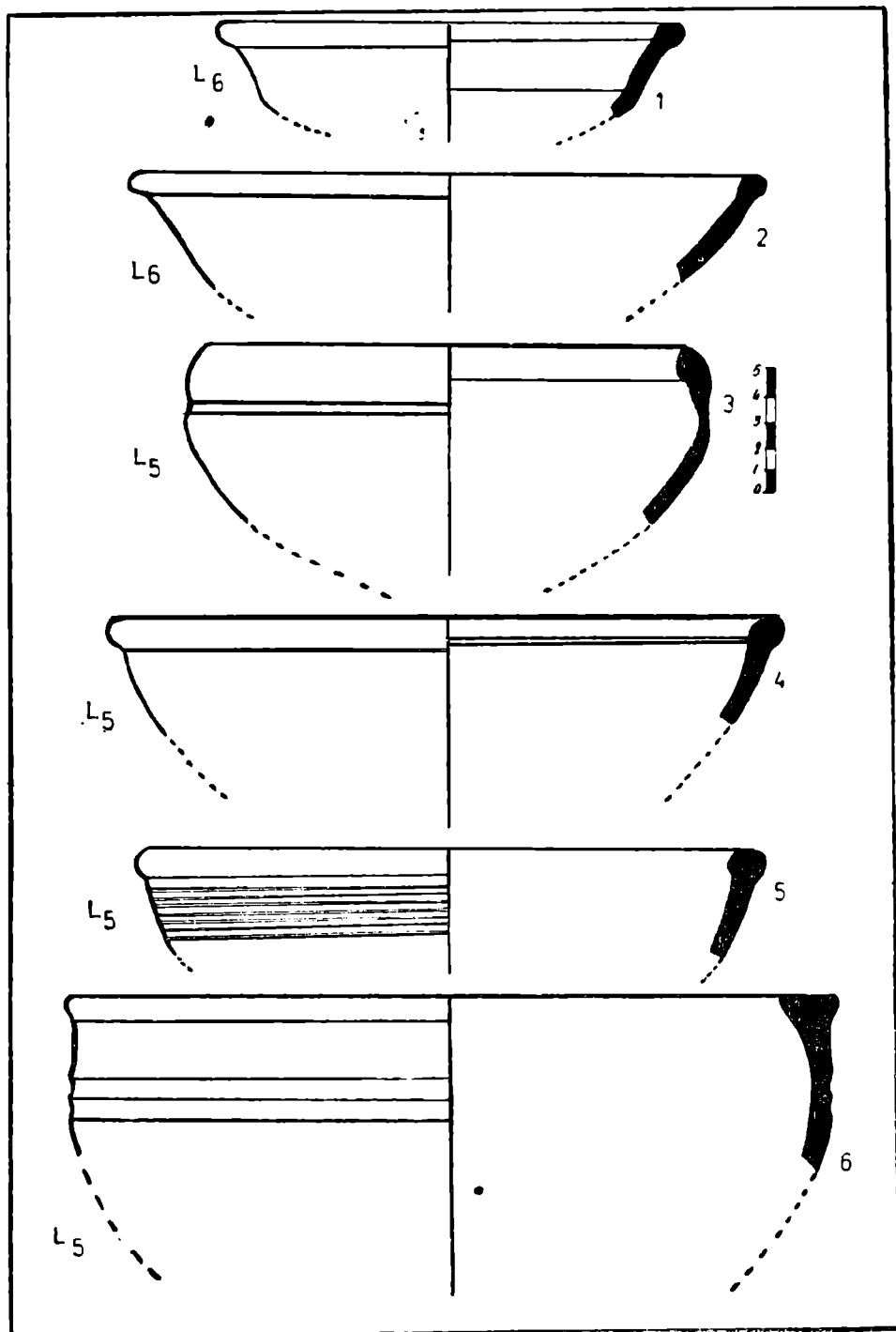

Fig. 10. Ceramică fină cenușie din locuințe.
 Abb. 10. Feine graue Keramik aus den Wohnungen.

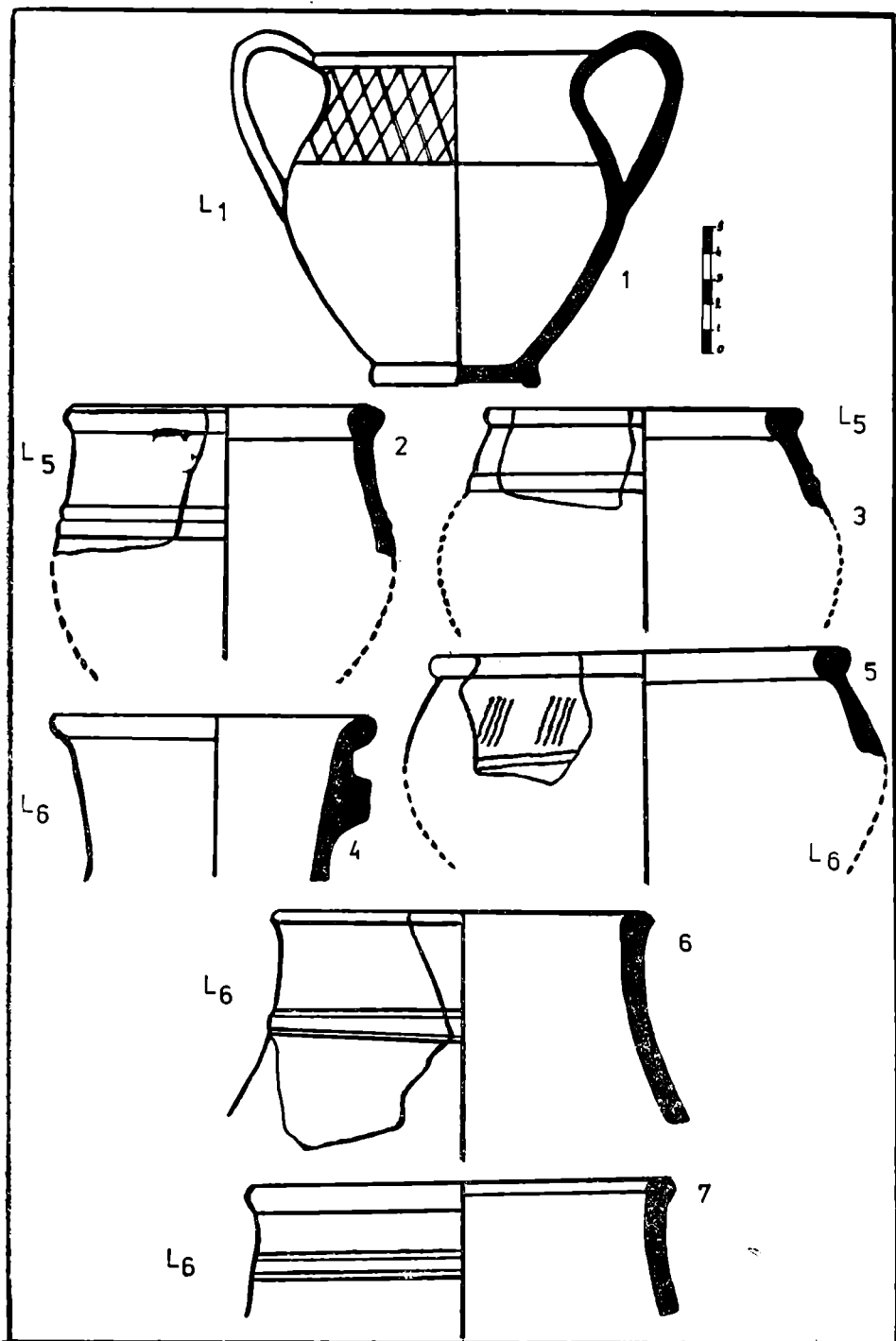

Fig. 11. Ceramică fină cenușie și cenușie zgrunțuroasă din locuințe.
 Abb. 11. Feine graue und körnige Keramik aus den Wohnungen.

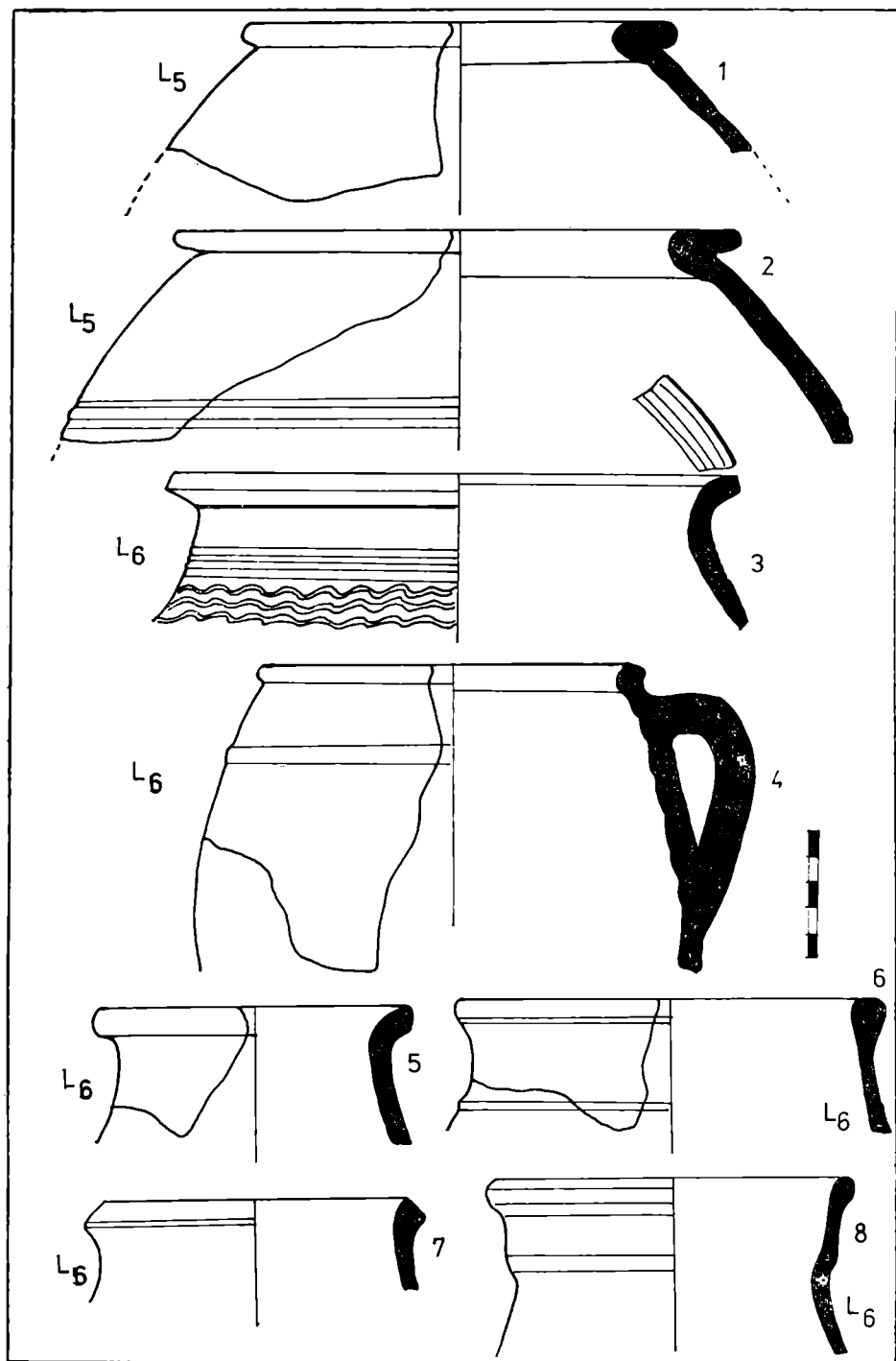

Fig. 12. Ceramică cenușie semifină și zgrunțuroasă.
Abb. 12. Halbfeine und körnige graue Keramik.

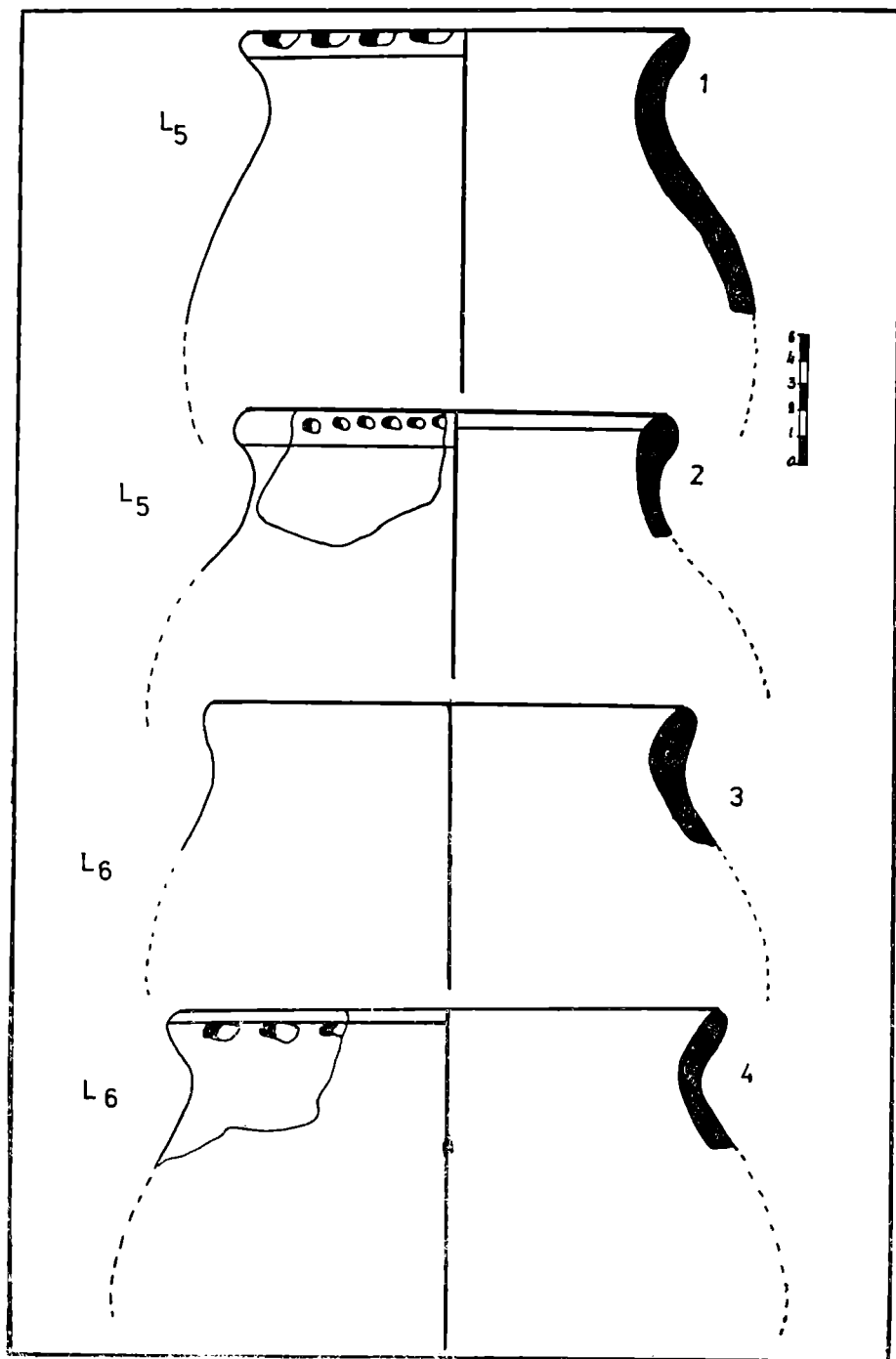

Fig. 13. Ceramică brun-negricioasă, lucrată cu mîna.
 Abb. 13. Braun-schwärzliche handgearbeitete Keramik.

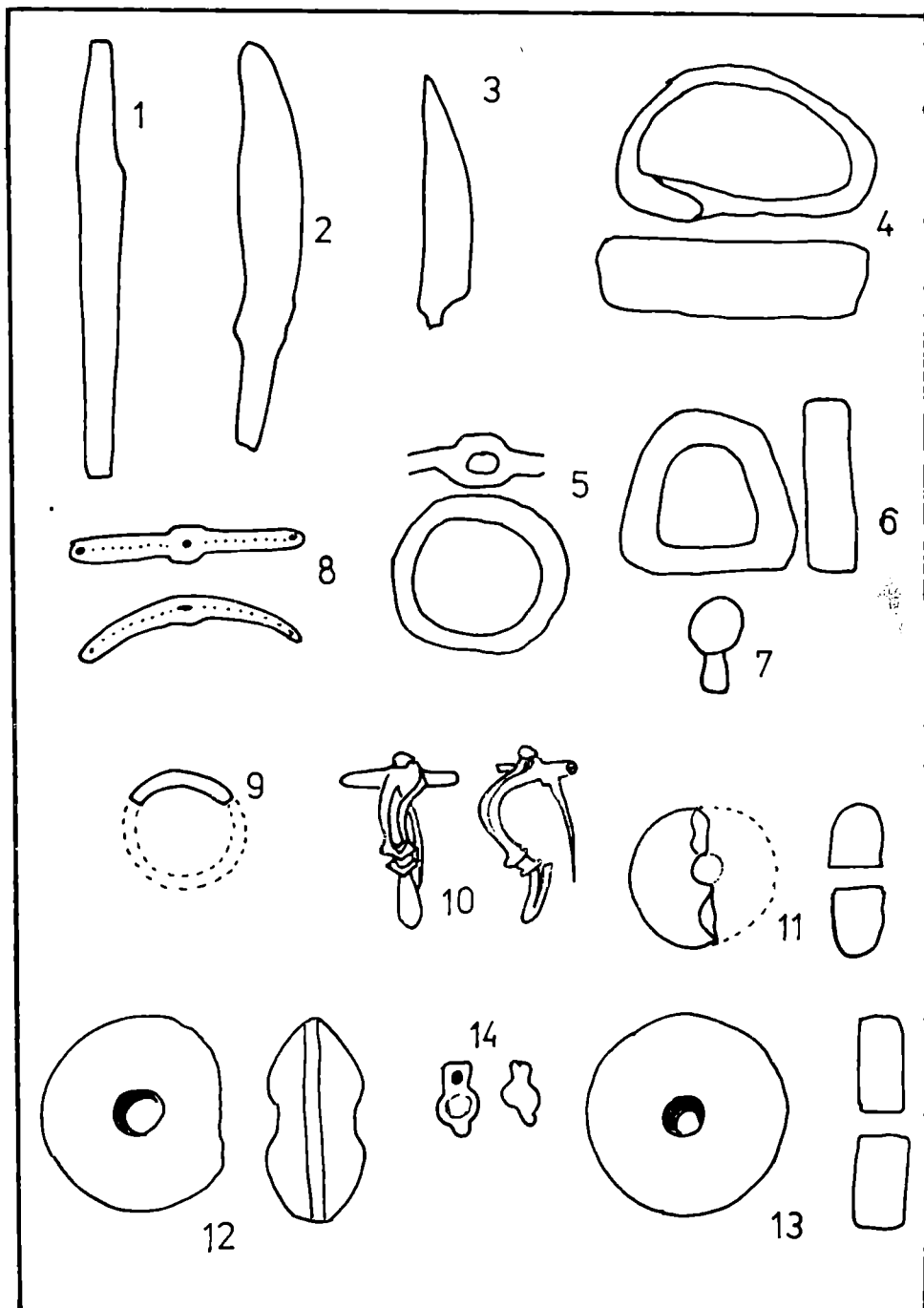

Fig. 14. Obiecte din fier, bronz, plumb, lut și pastă sticloasă, descoperite în locuința L₆.

Abb. 14. Gegenstände aus Eisen, Bronze, Blei, Ton und glasige Paste in der Wohnung L₆ gefunden.

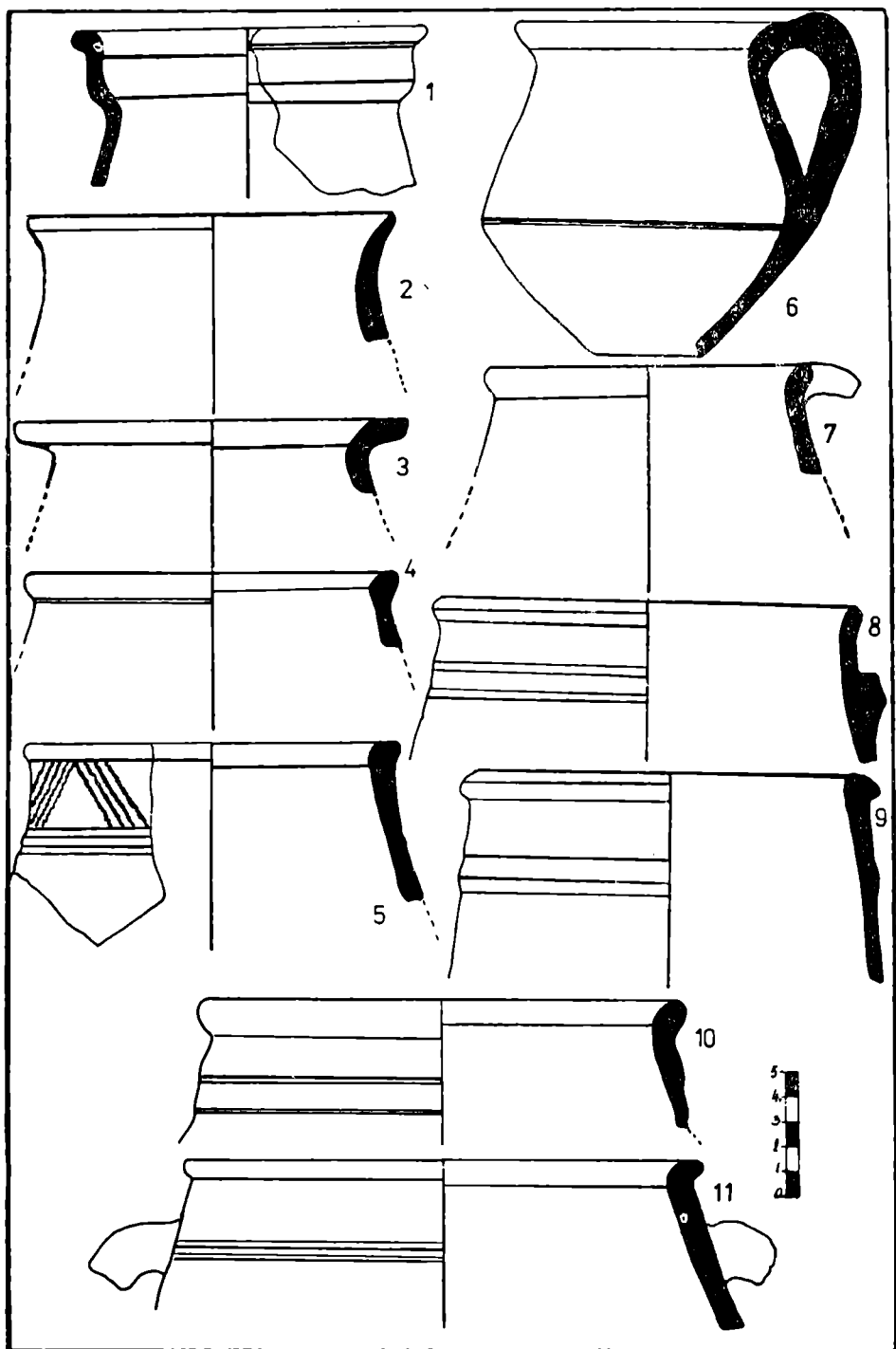

Fig. 15. Ceramică fină roșie-cărmăzие și cenușie din zona cuptoarelor.
 Abb. 15. Feine rot-rötliche und graue Keramik aus der Zone der Öfen.

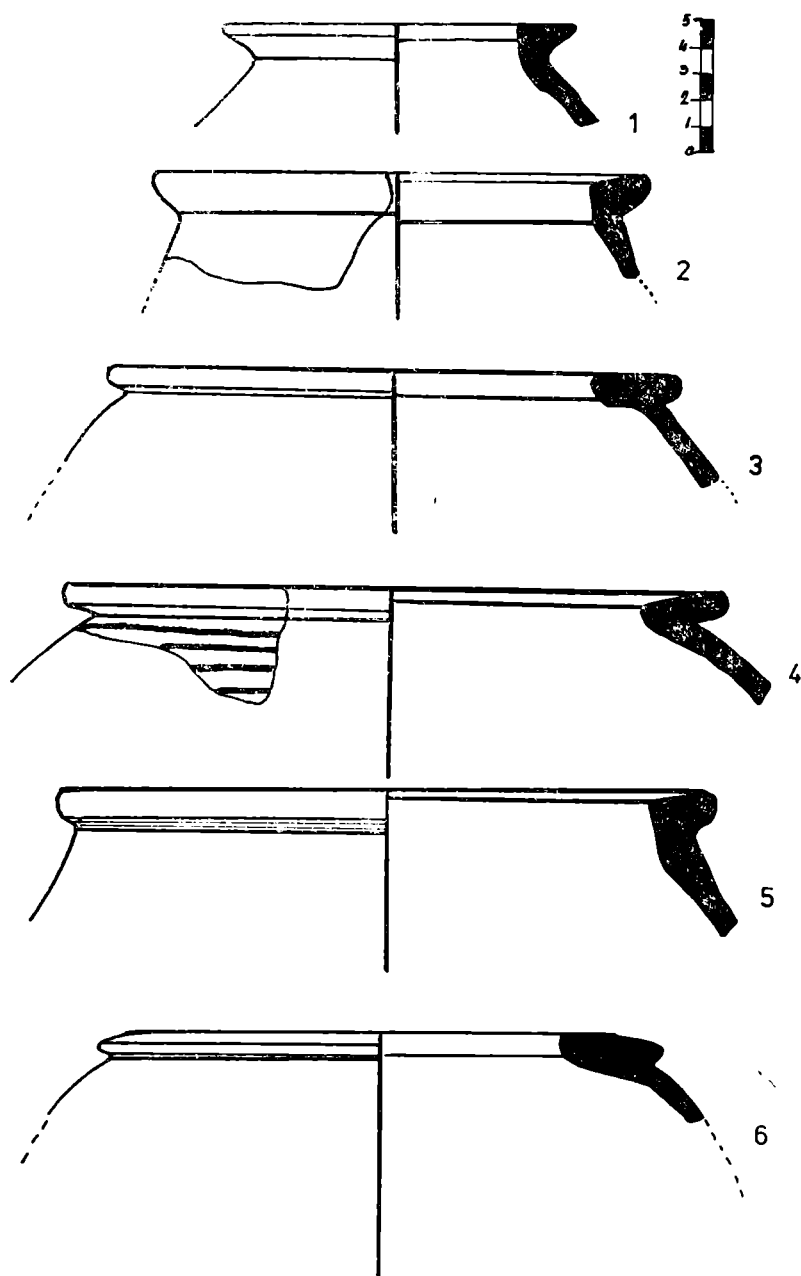

Fig. 16. Ceramică fină cenușie din zona cuptoarelor de ars ceramică.
Abb. 16. Feine graue Keramik aus der Zone der Keramikbrennöfen.

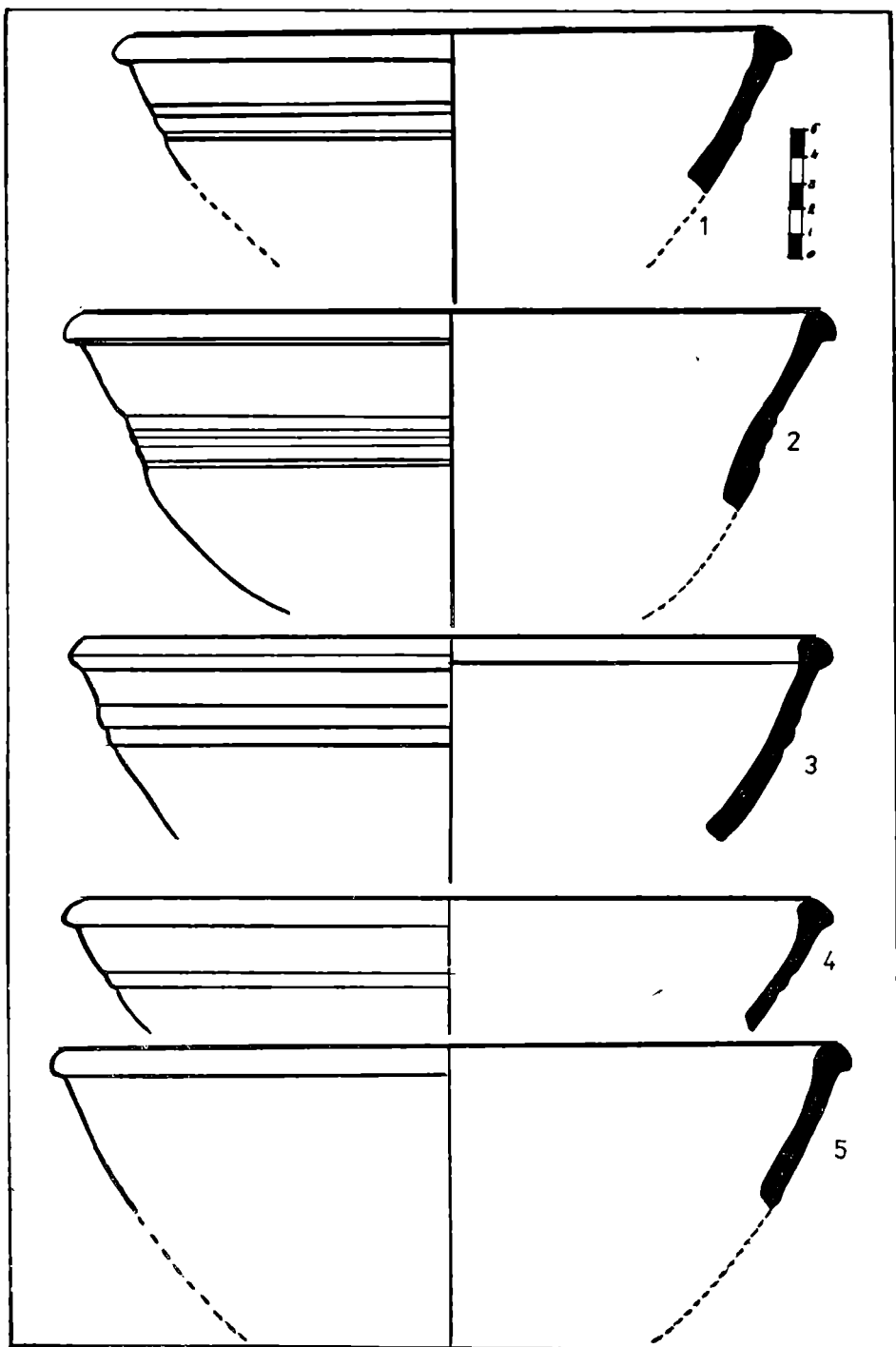

Fig. 17. Ceramică fină cenușie din zona cuptoarelor de ars ceramică.
 Abb. 17. Feine graue Keramik aus der Zone der Keramikbrennöfen.

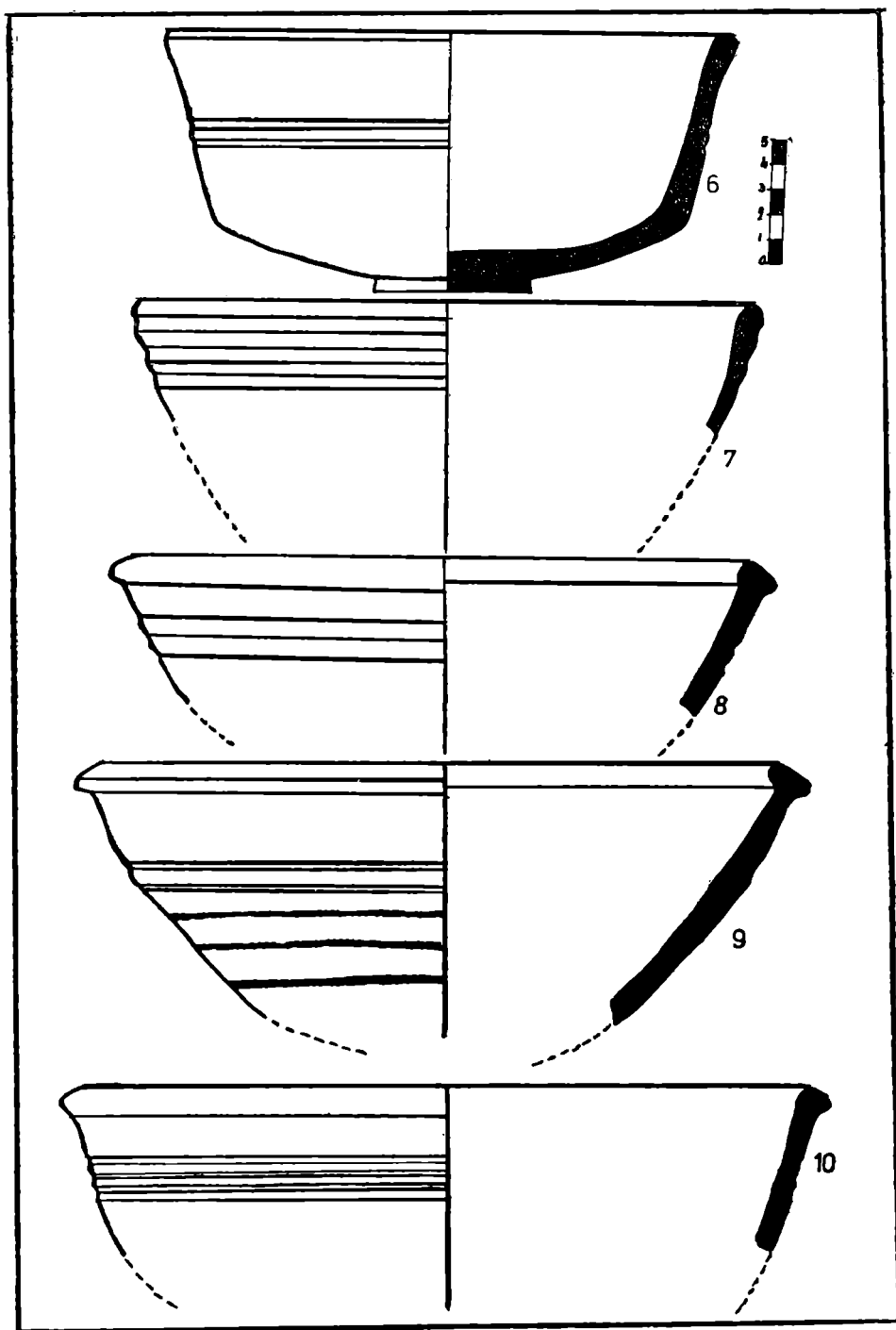

Fig. 18. Ceramică fină cenușie din zona cuptoarelor de ars ceramică.
 Abb. 18. Feine graue Keramik aus der Zone der Keramikbrennöfen.

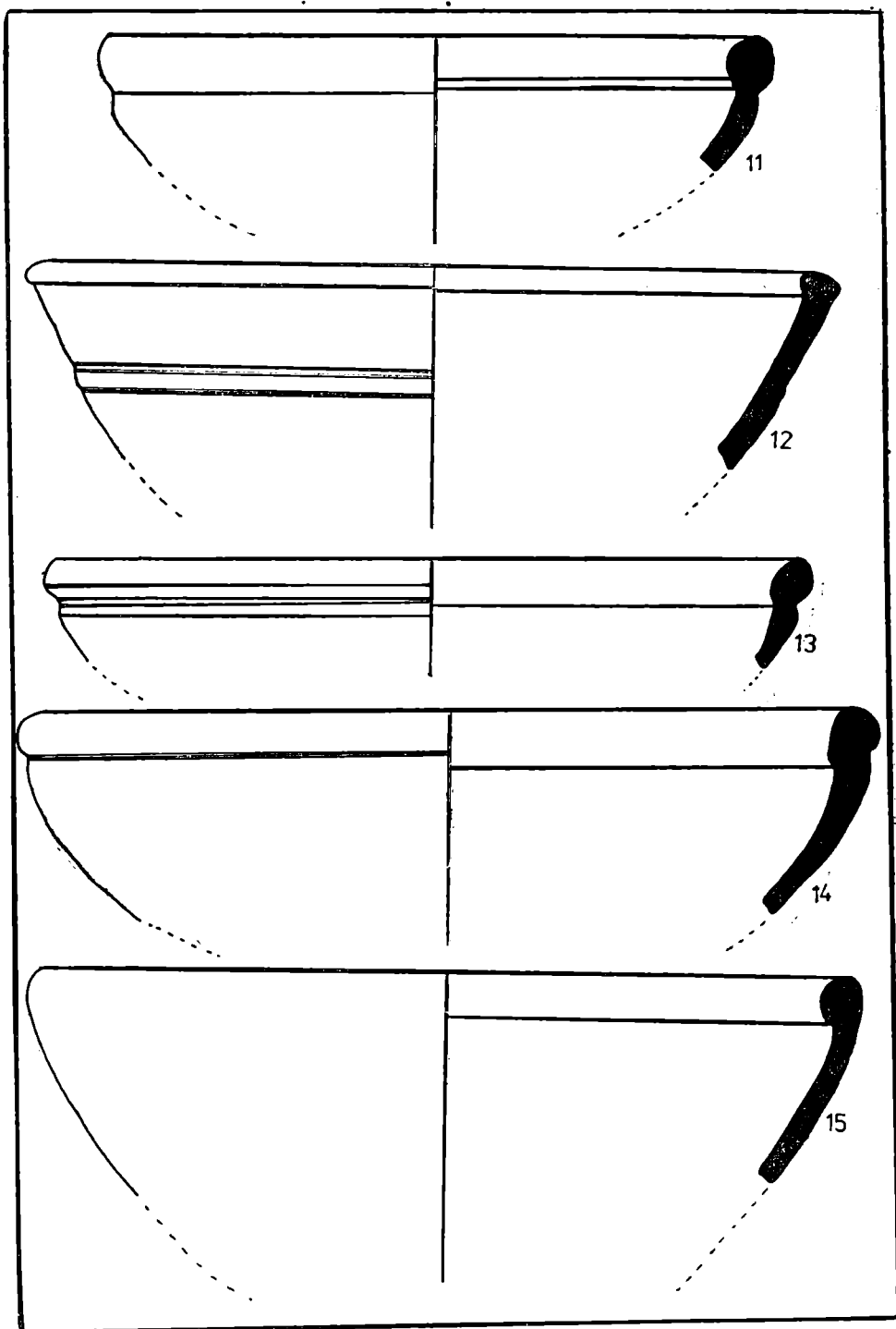

Fig. 19. Ceramică fină cenușie din zona cuptoarelor de ars ceramică.
 Abb. 19. Feine graue Keramik aus der Zone der Keramikbrennöfen.

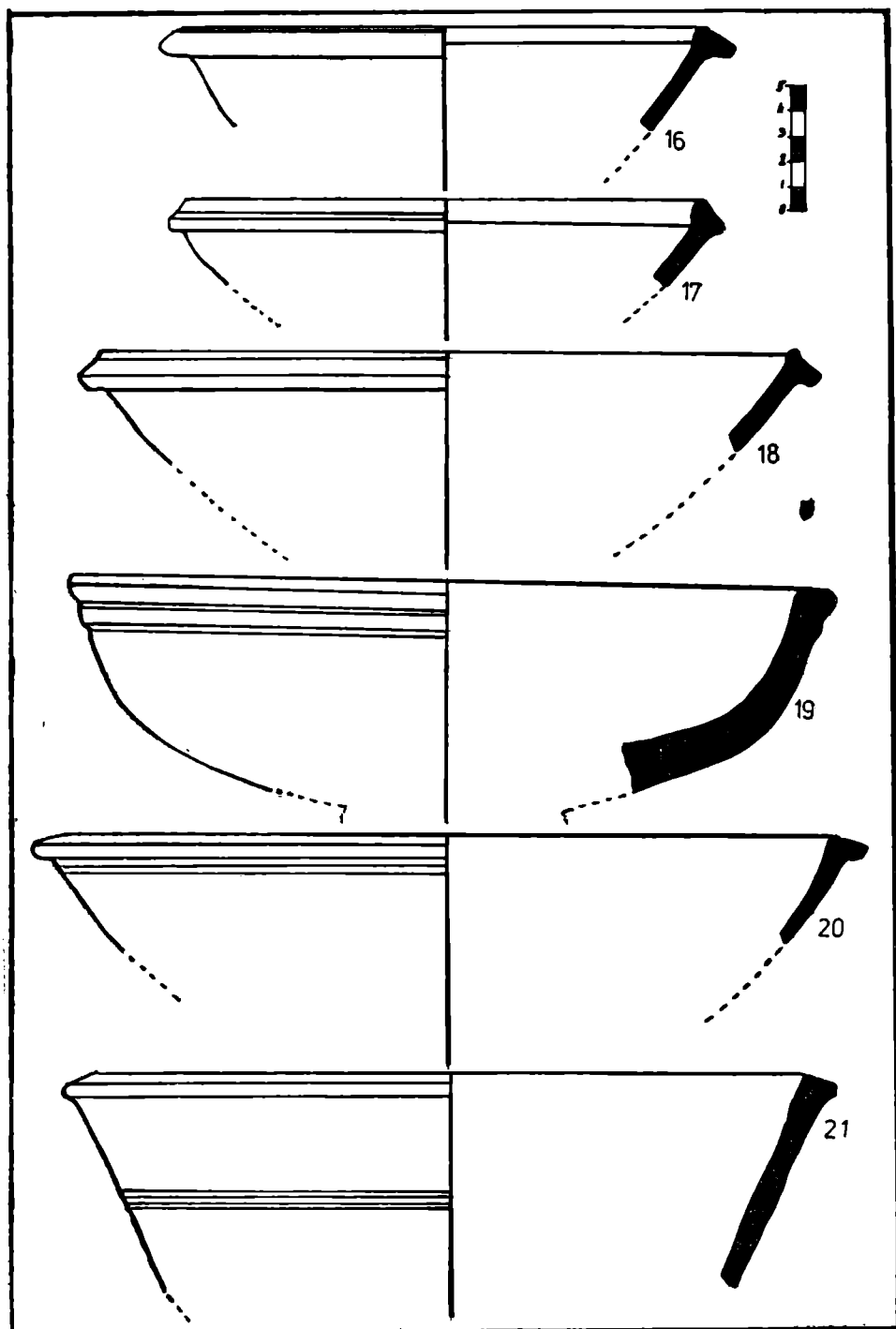

Fig. 20. Ceramică fină cenușie din zona cuptoarelor de ars ceramică.
 Abb. 20. Feine graue Keramik aus der Zone der Keramikbrennöfen.

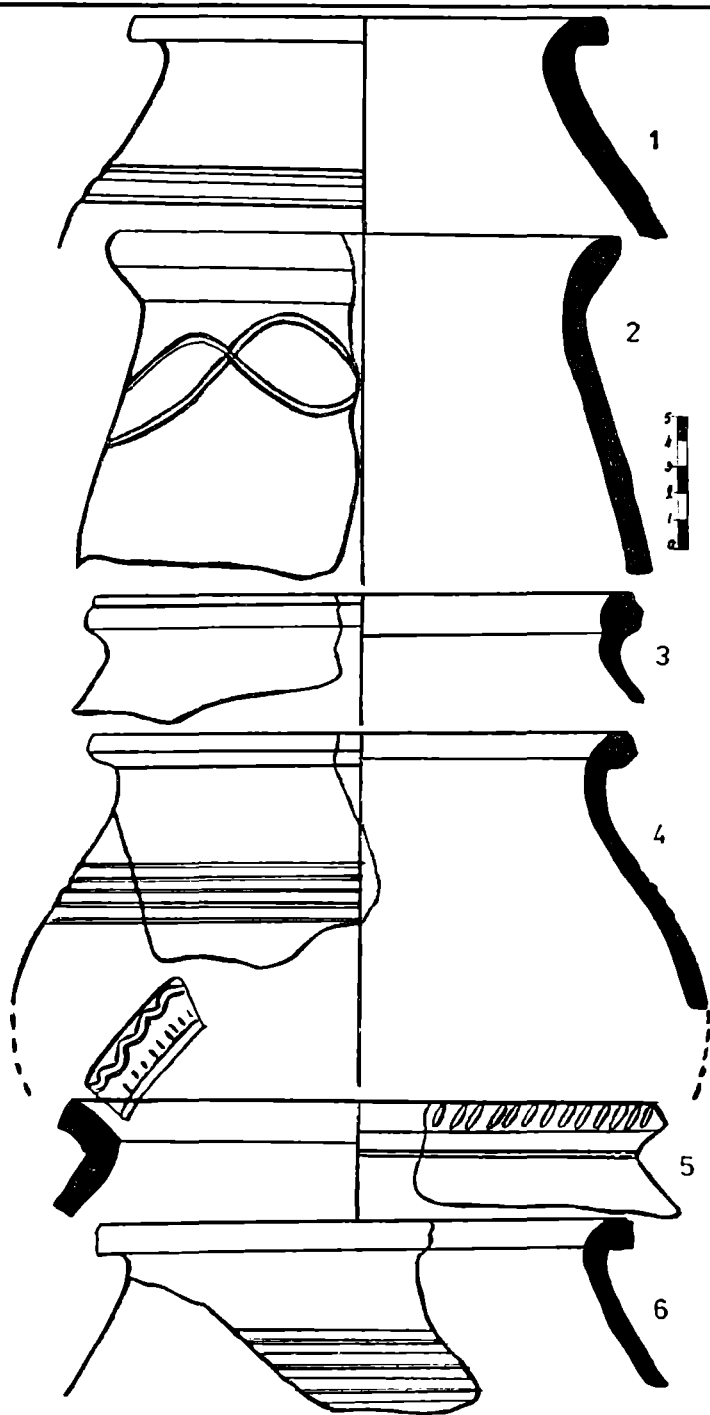

Fig. 21. Ceramică zgrunțuroasă cenușie din zona cuptoarelor de ars ceramică.
Abb. 21. Körnige graue Keramik aus der Zone der Keramikbrennöfen.

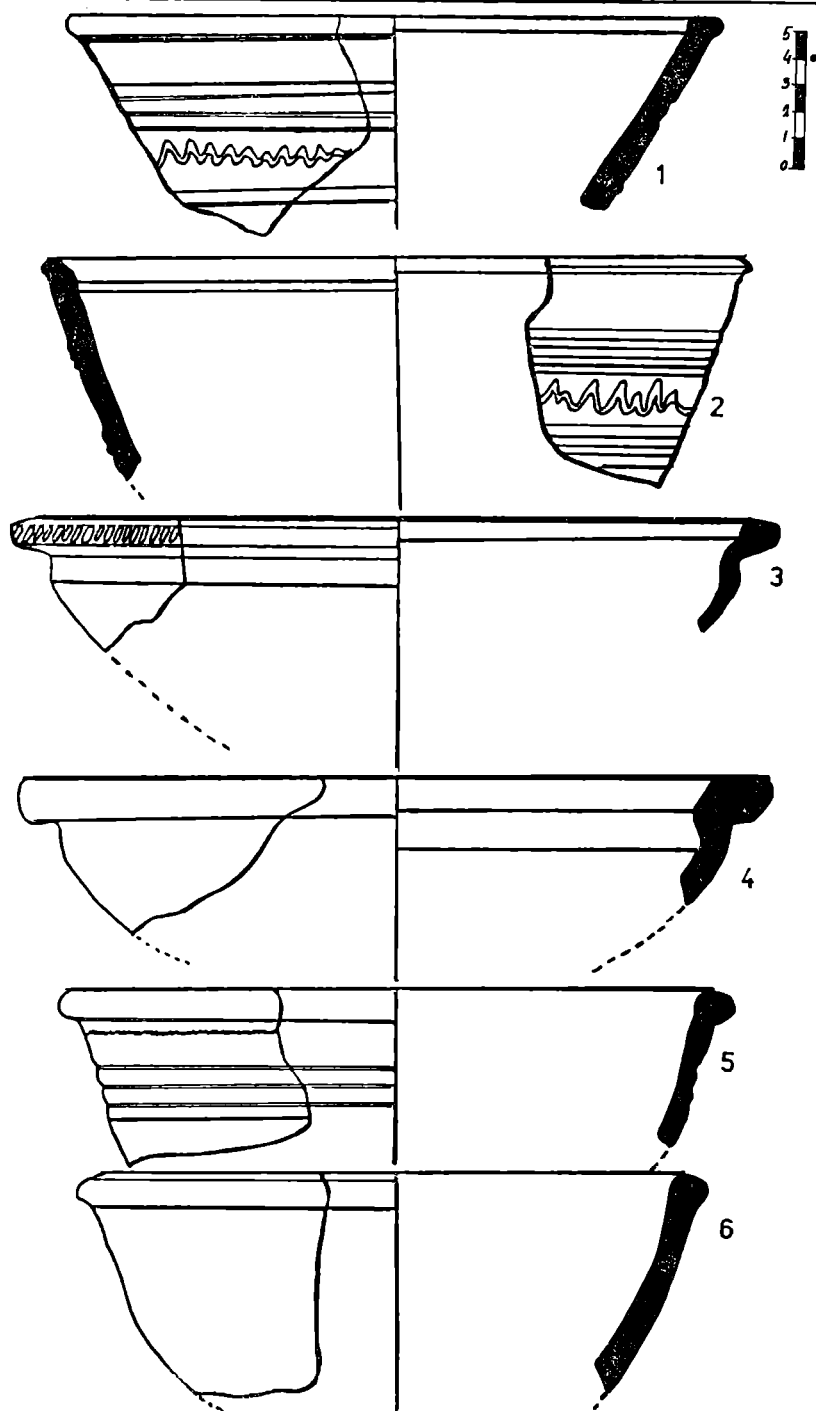

Fig. 22. Ceramică zgrunțuroasă cenușie din zona cuptoarelor de ars ceramică.
 Abb. 22. Körnige graue Keramik aus der Zone der Keramikbrennöfen.

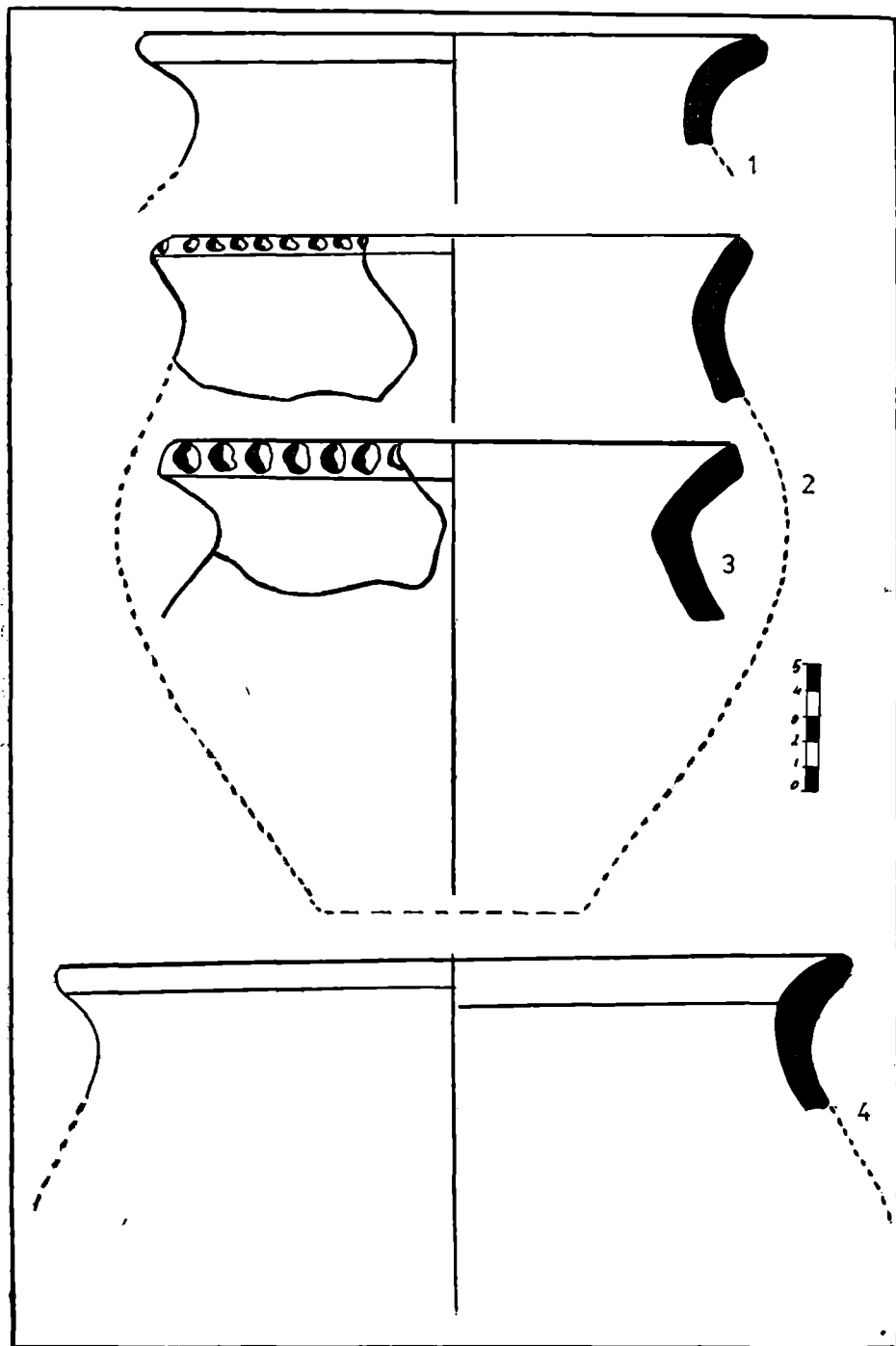

Fig. 23. Ceramica semifină, lucrată cu mîna, din zona cuptoarelor de ars ceramică.
 Abb. 23. Halbfeine handgearbeitete Keramik aus der Zone der Keramikbrennöfen.

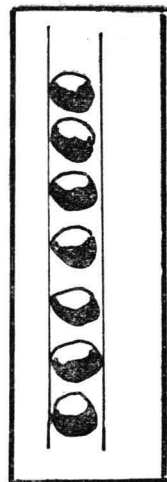
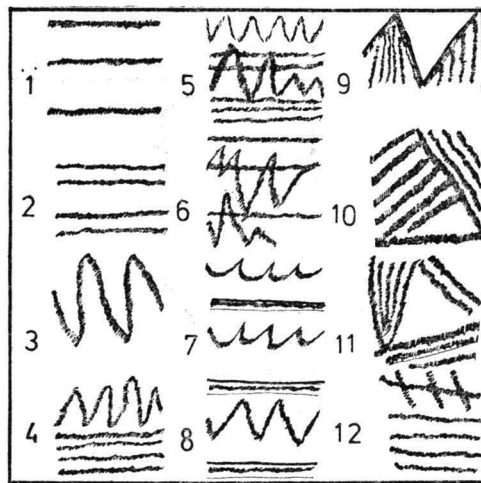
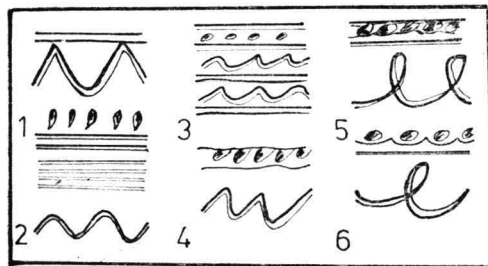
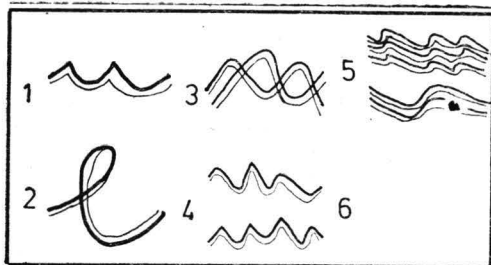
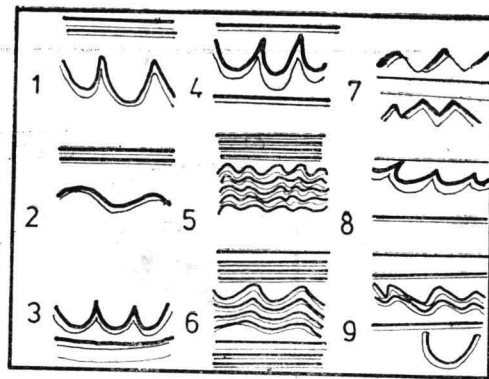
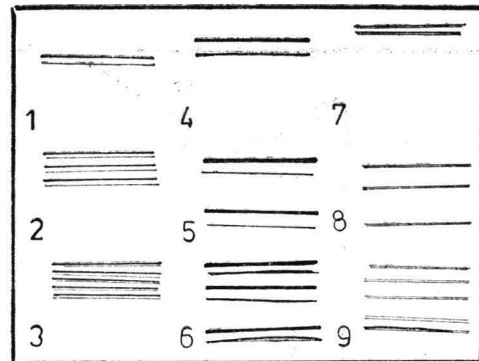

Fig. 24. Repertoriul ornamentelor de pe ceramica din așezarea daco-romană de la Grădinari-„Săliște”.

Abb. 24. Verzeichniss der Ornamente von der Keramik aus der dako-romanische Siedlung von Grădinari-„Săliște”.

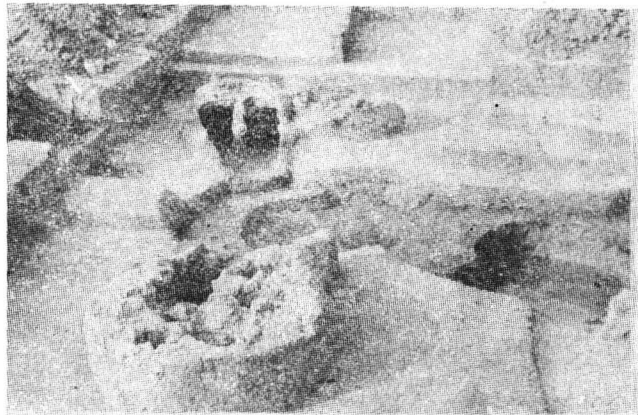
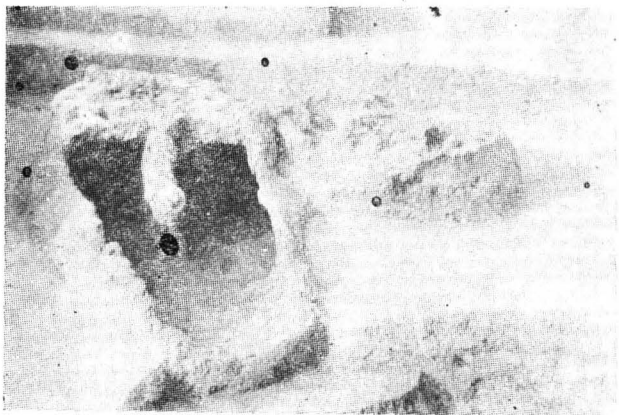
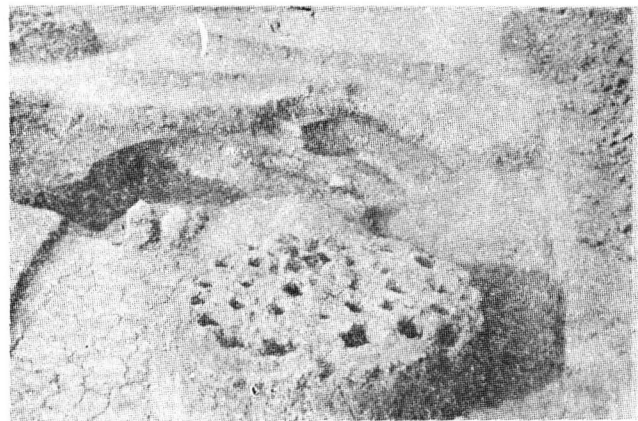
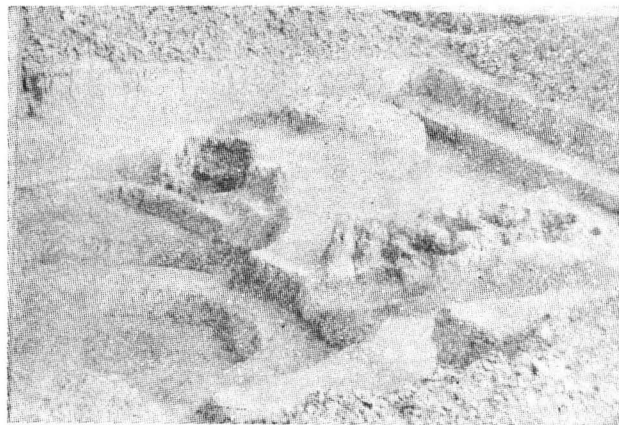

Fig. 25. Cuptoarele de ars ceramică — aspect din săpătură.
Abb. 25. Keramikbrennöfen — Ansicht von den Ausgrabungen.
<https://biblioteca-digitala.ro>

Fig. 26. Vase întregi descoperite în așezare.
Abb. 26. Ganze Gefäße aus der Siedlung.